gula perspektiv

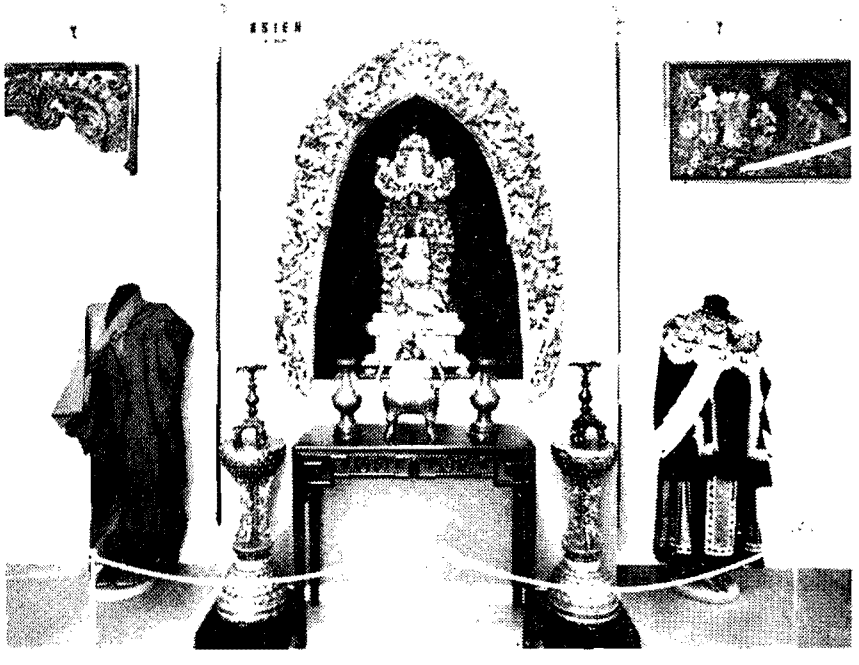

av

ROB. MORRIS BERGLING

gula perspektiv

Barndom och lärarår i Mittens rike

av
ROB. MORRIS BERGLING
Missionärsson, missionär,
rektor, präst

FÖRLAG:
Svenska Missionen i Kina och Japan,
STOCKHOLM

TILLÄGNAS
MISSIONSMUSEET, LÄNSMUSEET
JÖNKÖPING

AB Svegea Boktryckeri
Uddevalla 1968

Förord

Sjutton artiklar i lärartidningen Kristen Fostran utges härmed i samlad form. De utgör några starkt koncentrerade bilder från författarens barndom i Kina, ungdomsårens studier och kallelsekamp i Sverige och lärarår i Mittens fascinerande rike. Allt sett ur "gula perspektiv", d. v. s. mot bakgrunden av sitt kinesiska sammanhang och ur Kina-missionens synvinkel.

Vänner av Kina, syföreningar och andra kan kanske erhålla stimulans av denna lilla skrift till förbön för Kinas stora folk.

Stavningen av kinesiska ord (romaniseringen) har följt Wades system, det internationellt mest spridda. Endast när det gällt namn, som redan vunnit burskap inom Sverige i annan form, tillämpas dessa, såsom t. ex. i orden Laotse och Hankow.

Förkortningarna, EFS, HF, SAM, SKM, SMF, SMK, är välkända beteckningar på svenska missionssällskap.

Barndom
i österländsk miljö

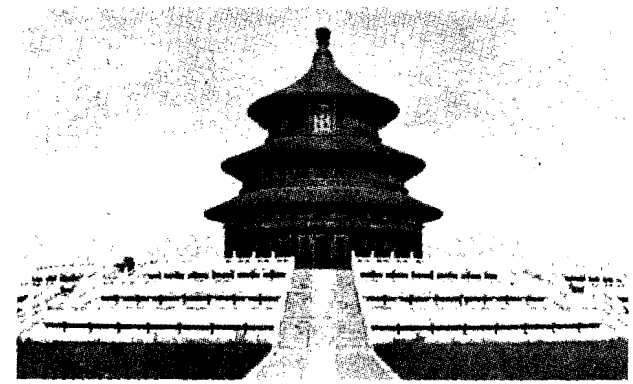

Himmelens tempel, Peking, från 1429 (Mingdynastin). Härintill låg Himmelens altare, från 1400-talet, ombyggt av Ch'ien Lung, kejsare 1736—96. Altaret bestod av tre terrasser med balustrader, allt av vit marmor. På den översta marmorplatån, 27,5 m. i diameter, offrade kejsaren en gång om året, vid midvintersolståndet — under bar himmel — assisterad av rikets högsta dignitärer, allt under högceremoniella former.

Konfucianska släktdrömmar

Stadens befolkning var på helspänn. Ryktet gick, att den vita missionärshustrun, "fru Shan", väntade barn, sitt första.

Bygden bestod ännu till hundra procent av icke-kristna: konfucianer, taoister, buddister och en del muhammedaner.

De kinesiska lärarna resonerade på sitt hävdvunna sätt om barnafödsel. Skulle månne fru Shan beskäras det, som varje kinesisk moder åstundade högst av allt: en manlig arvinge?

Det mest åtrådda för en konfuciansk familj var just detta, att begåvas med en son, att bära faderns namn och ättens sekelgamla traditioner;

en son, att axla höga ämbeten;

en son, att med kärleksfull omsorg hedra fader och moder;

en son, att med föredömlig pietet — innan föräldrarna blev för gamla — för dem inköpa de kistor, i vilka de en gång skulle vila, kistor av kostbart material och med praktfull svepning; två likkistor, att uppställas som familjens stoltaste prydnad i husets högtidsrum;

en son, att föda nya söner, som kunde ge upphov till nya generationer söner, så att släkten ej måtte utdö, vilket kinesen fruktade mer än något annat: fruktade, att ingen manlig ättling längre skulle finnas att frambära offer vid förfädernas välvårdade gravlund. — — —

Oföränderligt återkommande önskedrömmar från millioner konfucianska föräldrar genom seklerna! — Inte skulle väl de nykomna utlänningarna bryta mot landets uråldriga tankevanor? — Ett faktum är, att mina föräldrar med åren blev smått kinesiserade. Vi bröder frågade — ett kvartsekel senare — vår

mor, om hon skulle vilja, att vi köpte sådana kistor åt henne och far. Jo-då! Det skulle hon visst uppskatta. — På svenska skolan i Kina begärde läraren under en kristendomslektion, att eleverna skulle ge exempel på tillämpning av fjärde budet, att hedra fader och moder. En missionärsson viftade med handen och svarade:

Att köpa kistor åt föräldrarna.

Konkurrerande barnmorskor

De kinesiska kvinnorna på "innergården" tärdes av helt andra, mera triviala bekymmer: Vilken av deras erfarna jordemödrar skulle fru Shan skänka det förtroendet — och nöjet — att kallas till födelserummet för att stå till tjänst med sin konst? Hon skulle bistå barnaföderskan efter urgammalt, beprövat mönster. — Den blivande modern brukade placeras på halm på golvet, eller på den vanligen hårda bädden, den s. k. "kangen". Där skulle hon — i sittande ställning — invänta förlossningen. Andra kvinnor skulle stödja henne, rygg mot rygg, i dagar och nätter, om så erfordrades.

Kan man tänka sig! Ingen jordemor utvaldes bland de gula barnmorskornas tjänstvilliga led. En svensk sjuksköterska, syster Sigrid, skulle biträda fru Shan. Detta sågs kanske ej med blida ögon. Men man skulle bara ha vetat, att syster Sigrid, i annat sammanhang, vårdat både konung Oscar av Sverige och drottning Sofia.

Fru Shan väntade nu varje timme på, att den stora händelsen skulle äga rum. Sommarhettan var nästan olidlig. Människor och djur liksom kvävdes i dess heta famntag. Fru Shan bad till Gud, att någon lindring måtte beskäras henne i våndan. Hon skriver härom i sina anteckningar: "Som svar på bön sände Herren en svalkande vind, och ett härligt regn föll. Vi tackade Gud tillsammans."

Barnet föddes. Det blev en son.

En bedjande far

Den förväntansfulle fadern, missionär Rob. Bergling, satt böjd över sitt arbetsbord. I rummet brukade han taga emot kinesiska vänner, som önskade samtala med honom om materiella och andliga ting. — Under tiden höll den lille nyfödde på att badas och klädas. Och så var det tid att kalla på fadern.

Gravitetiskt skred han fram över gården. — En "religionslärare" i Kina bör uppträda korrekt i alla lägen, med värdighet, lugn och höghet, beredd att mottaga vad livet än kan ha i beredskap. "Pastor Shan", missionären, ägde av naturen dessa gåvor, vilket till fullo uppskattades av både konfucianska lärare och av folket i gemen.

Men den vite mannens tankar kretsade nu ej alls kring ceremoniella regler och konfucianska former för uppträdande. Hans sinne var fyllt av tacksamhet till Honom, den Högste, som låter detta ofattbara, oförklarliga, födelsens under ske. Födelsen, denna gåtfulla samverkan av biokemi och naturkrafter, av celler

och växt. Han prisade sin Skapare, för vad Han, "alla goda gåvors givare", låtit sin tjänare uppleva av nåd, av krafter, av liv och ljus.

Så öppnade han försiktigt dörren till kammaren och steg in. Han gick först fram till modern och tackade henne för vad hon skänkt honom — och för vad hon genomlidit. Därpå tog han barnet i sina armar, såg upp mot himmelen och bad.

Han stod länge på detta sätt, försänkt i bön. Han tackade Gud och bad framför allt, att Gud skulle taga ledningen av detta barn. "Allt förstfött vare helgat Herren", citerade han från Skriften. Han bad, att — om möjligt — detta barn måtte få växa upp till en Herrens tjänare.

Kejsar K'ang Hsi, 1662—1722, en av drakt-troneus främsta kulturella personligheter, konfucianismens store beskyddare, (på bilden drakslingor på härskarens sidenrobe).

En säregen dopakt, ett missionsdop

Några dagar därefter skulle den lille missionärssonen döpas. Han skulle överlämnas i den Frälsares vård, som givit sitt liv till lösen för världen, för hela människosläktet, också för den lille nykomlingen.

Den lille döptes i den Treeniges namn till Robert Morris och fick det kinesiska namnet Chung-hsin, "Trofast", Robert efter sin far, och båda namnen Robert Morris efter den förste evangeliske Kinamissionären Robert Morrison. Den högtidliga akten förrättades i missionärsparets hem. Någon kyrka var ännu ej byggd på denna nya missionsteg.

Till högtiden hade inbjudits några "sökare", män som länge undervisats i den Heliga Skrift. "Sökarna" hade ännu inte vågat övergå till den nya "läran".

Alla kineserna infunno sig med höga förväntningar och under en viss undran. Skulle den lille pysen där, i och med denna dophandling, kunna införlivas i en kristen församling?

Dopet förrättades av min far — högtidligt och eftersinnande. Han inledde dopakten med att utlägga Jesu ord i missions- och dopbefallningen, Matt. 28.

Konfucianen funderar över dopet

Flera av de närvarande hade varit djupt engagerade konfucianer. För dem gällde som främsta levnadsregel den hederliga vandeln, detta att utvecklas till "den fullkomliga människan". Det innebar — för kinesiskt tänkande — vördnad för T'ien, himmelen; efterlevnad av de "fem stora dygderna" uppriktighet, vishet, humanitet, rättrådighet, belevenhet; vördnad för föräldrar och överhet — och många andra dygderegler från uråldrig forntid.

En konfucian har mycket svårt att fatta det kristna budskapet om den fria nåden i Kristus Jesus. Denna barmhärtighet, denna allt utplånande förlåtelse, denna till synes "lättvindiga frälsning" genom tillräknandet av Guds nåd! Därvid glömmer konfucianen gärna bort, vilket offer det innebar för Gud, att "i Kristus försona världen med sig".

Den främste av gästerna, en konfuciansk lärare, undrade om han möjligen fick framföra en invändning. — Jo, visst fick han det.

Nu följde ett koncentrerat, djuplodande resonemang, som läraren summerade upp i frågan: *Kan man döpas, innan man ännu gjort något gott?"* Han tänkte på den lille gossen.

Oändligt mycket av konfuciansk problematik låg dold i hans fråga. Missionären svarade, lycklig över denna anknytningspunkt: *"Ja, det är just det!"* Vi människor kan aldrig — med all vår viljekraft och all vår anspänning — en enda dag leva ett så fullkomligt liv, att vi bli värdiga dopet, värdiga Guds frälsning och nåd. Guds nåd är den förekommande nåden.

Värdig — icke värdig. Åh, utbrast läraren, det är just detta, som jag hittills ej förmått fatta. Vi konfucianer ha alltid menat, att ju mer vi fullkomna oss som etiska varelser, desto säkrare bli vi om frälsningen. Men — när jag tänker efter — kommer jag nog fram till detta, att vi egentligen aldrig lyckas prestera en sann fullkomning. Ständigt råka vi ut för felsteg, för ofullkomligheter, även de bästa av oss. Då bruka vi nog låtsas, eller inbilla oss, att vi ändå efterleva de höga idealen. Vi tycks vara lika falska som de där farisćerna, som Ni läser om i den Heliga Skrift. Men, tillade han nu med stor iver: "Vad hindrar då, att jag själv blir döpt?"

Detta sista utrop träffade missionären nästan som en bomb. Här stod framför honom denne, mänskligt sett, oförvitlige man, en konfuciansk lärare, som alla såg upp till, en man som under lång tid studerat Skriften med missionärens hjälp. Han som tvekat så länge att genom dopet ansluta sig till Kristus; som tärts av en stark längtan efter att få bli en kristen, men som fastnat på en väsentlig punkt: "Jag är icke värdig att döpas." Nu, nu såg han det klart: KRISTUS ÄR VÄRDIG. Jag får — av nåd — för Kristi skull, och genom Hans försoningsgärning på korset, tillräkna mig Hans rättfärdighet! — Efter allt detta grubblande, efter alla studier i katekesens huvudstycken, nu, nu blev det klart!

Lycklig vände sig missionären till honom och förklarade: *"Nu kan Ni döpas!"* — Min far upplevde i det ögonblicket kanske sin största stund som

missionär. Att få döpa den förste i Han-cheng, på sin första arbetsteg — här, där ingen församling ännu existerade.

En kristen församling spirar fram

Den konfucianske lärarens nya inställning till dopet satte de andra "sökarnas" sinnen i rörelse. Deras sista stora trosproblem löstes. De mognade till andligen nya män. Vid aftongudstjänsten — samma dag som den lille missionärssonen döptes — begärde ytterligare åtta manliga "sökare" att få mottaga dopet. De vittnade om sin tro och sin helhjärtade önskan och vilja att följa Kristus enligt Skriftens ord.

Någon vecka senare döptes de nio kineserna, förstlingsfrukten av fars arbete i det stora distriktet. Sedan männen — familjefäderna — vågat övergå till den kristna "läran" och livet, började kvinnorna finna vägen till Kristus.

— — —

Under mina föräldrars 38-åriga tid som missionärer, varav omkring 33 år på denna arbetsteg i provinsen Shensi, grundades två "huvudstationer", missionsstationer, där missionärer tjänstgjorde. Dessutom framväxte ett 50-tal "utstationer" och predikoplatser, där gudstjänster höllos regelbundet varje söndag. Far samlade årligen — i januari månad — sina "medarbetare" att fortbildas genom bibelstudier och utbildning i pastorala uppgifter. Ett mindre antal av dessa voro anställda och betalda av missionen. De flesta tjänade sitt levebröd som bönder, affärsmän eller lärare och skänkte sin *fritid* till verksamhet för Guds rike bland sina landsmän.

Vid sidan av den ordinära missionärsgärningen intresserade sig far för det stora antal *opierökare,* som fanns i bygden. Genom medicinsk behandling lyckades han bota dem från den svåra opielasten. År 1910 hade 800 sådana vunnit frihet från sitt opiebegär. Det var fantastiskt att få bevittna, hur dessa förut utmärglade, förslavade människor, med insjunkna ögonhålor och pergamentstorr hud, kunde förvandlas till friska, arbetsföra män och kvinnor.

Min mor Dagny var givetvis mest upptagen av sina sex barn, när vi var små. Men hon deltog alltid i missionsgärningen — så långt hennes krafter tillät. Kvinnomöten, resor, marknadssamlingar för kvinnor. Och vilken gåva hade hon ej blivit beskärd av Gud, att tala på ett klart och medryckande sätt. Ofta var hon själv så gripen av det budskap, hon framförde, att tårarna trängde fram i hennes ögonvrår.

D r a k e n, "mänsklighetens beskyddare", Kinas skyddspatron sedan sju hundra år. Anropades om regn. — Manchu-dynastins symbol, 1644—1912, för kejsarrättens makt och kraft. — Älskad av konstnärer, som gestaltat den på högst rarierande sätt.
T. v. "f å g e l F e n i x", anses ha uppträtt under fyra tusen år, uppmuntrande fredliga regenter, befrämjande samhällelig välfärd. — T. h. r ö k e l s e n v r n a av brons.

Femton hattar och mössor och femton par skor

Den lille missionärssonen skulle bli en månad gammal. Det var uråldrig tradition i landet att fira den dagen, i synnerhet om det gällde äldste sonen i familjen. Det blev ett firande, som de vita missionärerna sent skulle glömma. I vårt spartanska hem celebrerade våra kinesvänner månadsdagen, som om det gällt en ämbetsmans son.

Det började en natt, när hela huset sov. Min far vaknade av ihållande bultande på gatuporten. Portvakten väcktes av oljudet. Yrvaken stultade han fram till ytterporten och öppnade. Överraskad och häpen stirrade han ut i mörkret. Där skymtade en lång rad vagnar, fullastade av kineskvinnor. Man pratade och stojade, medan åsnorna skriade. Det visade sig vara vänner till familjen Bergling. De hade anlänt från andra sidan Gula floden, där missionärsparet en tid haft sin verksamhet. Kvinnorna hade tänkt ut, att de skulle uppvakta min mor med anledning av sonens födelse.

I Kina var det på den tiden, före sekelskiftet, högst ovanligt, ja ansågs opassande, att en skara anständiga kvinnor gav sig i väg på egen hand för en så lång resa. Övergången av Gula floden var riskabel vid det färjställe, som de skulle passera. Det hade hänt att båtfärjan kantrat i den tidvis strida strömmen. En postbärare, som var gripen av missionärens budskap, hade dröjt sig kvar under en gudstjänst nära floden — och kom för sent till färjan. Med förfäran

blev han vittne till, hur denna färja, som han skulle ha följt med, vräktes runt av vågorna. Alla passagerarna omkom. Som i blixtbelysning stod evighetens allvar inför honom. Den upplevelsen vid Gula flodens trånga bergpass, Yü-men-k'ou, ledde till hans omvändelse.

Dessa kvinnor hade trotsat vägens faror. Fram ville de! Men hur skulle nu det svenska värdfolket kunna skaffa logi åt dem alla vid denna sena timme på dygnet? Jo, på vindsutrymmen strödde man ut halm på golvet till syskonbädd. Lårar fick tjänstgöra som stolar och bord. Och så fram med mat och te för de trötta, långväga gästerna! Blåsbälgarna på de urmodiga kinesiska spisarna flåsade och klapprade i nattens stillhet. Förvånade grannar väcktes upp av nojset. Vad kunde missionärerna ha för sig — så här på nattkröken?

Nästa morgon önskade gästerna överlämna presenter, som de egenhändigt tillverkat, broderat och sytt. Några bänkar sattes fram. De fylldes av en mängd av gåvor. Vilken syn!

Där låg nu staplade på varann femton hattar och mössor och femton par skor, skänker till den lille sonen. Där fanns mössor i lysande siden, i rött och grönt, i gult och blått. Där var skor med broderade drakhuvuden på tårna; klädesplagg i alla schatteringar, strumpor, färgglada västar och mycket annat. Gåvorna var ej endast mer eller mindre konstnärliga produkter. De framställde typiska exempel på kinesisk mytologi och folktro.

Presenternas magiska innebörd

Drakarna skulle hålla vakt om den lille gossen och skydda honom från anslag av de många onda andar, som uppfyllde luften. De såg skräckinjagande ut med röda tungor, liksom drypande av blod. Huvudena var dekorerade med långa tofsar till öron. Klorna sprätte ut likt spjutspetsar, färdiga att förgöra varje anfallande fiende.

Speglar på mössorna hade sin egen speciella funktion. De skulle, på sitt sätt, skydda den lille gossen mot ondskans andeväsen. Onda andar är naturligtvis fula varelser. När de upptäcker sig själva i speglarna, blir de förskräckta, vänder om — och flyr sin kos. De tror, att de hemska odjur, som de upptäckt i speglarna, är andra andar, som är illvilliga mot dem. — En av mössorna var fullsatt runtom av små speglar.

En annan huvudbonad var prydd med konstfärdiga broderier, föreställande *"de åtta heliga"*. Dessa åtta mytologiska gestalter var överallt i Kina omåttligt populära. De ansågs ha funnit och smakat på det undergörande livselixir, som gör människor odödliga. Längtan efter odödlighet har sedan årtusenden bränt i kinesens själ.

På en del presenter sutto *skrivtecken med magisk innebörd:* "lycka, officiell befordran, långt liv, mat och dryck — för livets uppehälle, fridsam död". Dessa begrepp innefattade allt väsentligt, som kinesen kunde önska sig — från vaggan till graven. — "Lycka" betydde i första hand rikedom eller många söner. Familjens döttrar blev ju bortgifta — och räknades sedan ej längre tillhöra den släkt, de blivit födda in i. Flickorna var därför av föga ekonomiskt värde för kinesiska föräldrar. Helt annat förhöll det sig med sönerna. De förblev inom släkten och fungerade för de gamla, för farfar och farmor, som på en gång sjukförsäkring, ålderdomsstöd och begravningsbyrå. Utan söner — ingen trygg ålderdom och död!

Kvinnornas gåvor påminde om hedniska fördomar. Men givarna var så troskyldigt godhjärtade. De hade säkert ej den minsta tanke på den vidskepelse, som deras välmenande presenter representerade.

Det blev livligt på missionsstationen under detta kärkomna besök. När gästerna skulle återvända, inträffade ett svårt oväder. De tvingades att bli kvar i det svenska hemmet i hela fjorton dagar.

Grannar och ämbetsmän förvånar sig

Missionärsfamiljen Bergling hade vid sin första ankomst till trakten, Hancheng, stött på oanade besvärligheter i försöken att hyra eller köpa bostad åt sig. Ett kompakt motstånd mötte dem. Folket i de här avlägsna bygderna hade aldrig sett vita människor förut. Vad ville dessa utlänningar egentligen? Inte kunde de komma en så lång väg enbart för att förkunna någon god lära? — Det låg säkerligen list och beräkning bakom deras förehavanden! — Kanske politisk propaganda? — Det ryktades, att de samlade droger till sin medicin från människokroppar, från kinesiska barn! — Folket anklagade utlänningarna hos borgmästaren, som också genom en offentlig proklamation sökte göra det besvärligt för missionärerna. Det artade sig till upplopp. — Innerst inne måste dock denne mandarin ha känt till, att utländska missionssällskap — enligt en traktat med utlandet — ägde rätt att hyra och inköpa egendom i Kina.

Folkets inställning till missionärerna hade alltså blivit allt mer hotfull. Men nu hade något hänt, som avsevärt förändrade folkets omdöme om utlänningarna. Det var händelsen med de många långväga gästerna, som bott hos de vita och visat en sådan oförställd glädje över sin gemenskap med dem. Dessa kvinnor från grannprovinsen Shansi måste ju uppenbarligen känna utlänningarna väl! De umgicks mycket förtroligt med dem, värderade dem, gav dem dyrbara presenter! De vita människorna kunde inte vara farliga!

De gästande kvinnornas förhållande till missionärerna öppnade nya perspektiv för missionen. Hela missionssituationen förändrades. Ämbetsmännens fruar — de förnäma, högdragna t'ai-t'ai,- såväl som de mest enkla kvinnor från stad och landsbygd, började besöka den svenska familjen. Man lyssnade på gudstjänsterna, anlitade missionärerna vid sjukdom, rådfrågade dem i allehanda angelägenheter. — Man var också nyfiken på den lille nyfödde sonen, hur han såg ut — utanpå och inuti. Man ville ta i honom, lyfta honom, klämma på honom. — Missionärsfrun fick allt fler kontakter med bygdens kvinnor.

Bild av änkekejsarinnan Tzu-Hsi, f. 1835 d. 1908, "den gamla buddha" kallad. I hovdräkt, huvudbonad i guld och ädelstenar, vänstra (den ej skrivande) handen med kostbara nagelskydd. Foto från hennes ålders höst.

I boxarupprorets svallvågor

Den som skriver dessa rader föddes sommaren 1898. Det var en tid av stark politisk spänning i Mittens rike. Det tvåtusenåriga kejsardömet skakade i sina grundvalar. Revolutionära krafter var i rörelse. Även den kristna missionen var hotad.

Den 27-årige kejsaren Kuang Hsü, försökte under de s. k. "hundra dagarna" denna sommar genomföra en serie reformer av västerländskt snitt. Hans mål var att modernisera det uråldriga examensväsendet, han krävde effektivitet i den militära, civila och ekonomiska förvaltningen.

Nu ingrep den åldriga, urkonservativa Tzu-Hsi, änkekejsarinna alltsedan år

1861. Hon torpederade den framstegsvänlige unge kejsarens planer genom att avrätta dennes främsta vänner inom reformpartiet. Endast några få av dem, de som i tid lyckats fly till Japan, undkom med livet. — Tzu-Hsi blev drivkraften i den mördande kampanj mot utlänningar, som slutade i "boxaruppроret". Det vällde ut till en stormvåg över landet, i vars oroliga böljor vår lilla familj var nära att omkomma.

En kejsarinna, gnistrande skön, intelligent och härsklysten

Tzu-Hsis livsöde är fyllt av dramatiska episoder. Hon fördes till hovet i Peking som ung, bedårande skönhet. Hon utnämndes till kejsarens konkubin nr 1 — och blev svartsjukt påpassad av de andra kvinnorna kring kejsaren. Hennes främsta rival om kejsarens gunst var givetvis den lagvigda kejsarinnan. Kejsarinnan dog dock inom kort — på ett mystiskt och ännu ouppklarat sätt. Tzu-Hsi upphöjdes till rikets främsta dam, vid kejsarens sida. Även kejsaren avled ej långt därefter, år 1861. Nu utropades hennes 5-årige son Tung-Chih till kejsare. När denne gick ur tiden fjorton år senare, ställde Tzu-Hsi till med en regelrätt palatsrevolution, för att kunna placera en systerson på den berömda draktronen. Det lyckades. Också den nye kejsaren var minderårig. Under båda dessa kejsares omyndighetstid ledde Tzu-Hsi själv landets öden.

År 1898 ingrep den handlingskraftiga Tzu-Hsi på nytt i statsmaskineriet. Under ett halvt sekel höll faktiskt denna underfundiga kvinna rikets tyglar i sina händer. Hennes officiella titel var imponerande — och visar prov på den kinesiska etikettens form och pompa. Den uppvisar också egenskaper, som Kinas gamla kultur satte högt:

"Tzu-Hsi, den moderliga, välbevågna, ortodoxa, himlabenådade, lyckosamma, allting vetande, lysande, lugna, samlade, fulländade, långlivade, respektfulla, vördade, dyrkade, strålande, upphöjda änkekejsarinnan."

Den historiska bakgrunden till boxarupproret

De sedan 1500-talet framväxande europeiska sjömakterna hade under århundraden befarit Kinas kuster, gjort inkomstbringande affärer och sökt skaffa sig formella handelsrättigheter med landet. Först uppträdde Portugal och Spanien på scenen, senare Holland och Storbritannien. — Under 1800-talet råkade Kina in i en sekellång period av inre förfall, med bl. a. försämrad förvaltning och svåra inbördeskrig. Samtidigt blev de utländska makterna allt mera aggressiva.

Det måste erkännas, att Kinas regenter irriterade stormakternas sändebud genom sin högdragenhet och sitt översitteri. Ambassadörerna från västern behandlades närmast som "barbarer". Kinas härskarätt — och dess höga ämbetsmän — ansåg sin kultur stå högt över all västerländsk. Deras rike var ju världens främsta, det var "Mittens rike". Och när de "okultiverade utlänningarna" inte

ens visade förståelse för kejserlig ceremoniell etikett, så avvisades de från audiens. Inga handelstraktater kom till stånd.

Stormakterna å sin sida blev uppretade och hotfulla. Krigiska förvecklingar följde slag i slag. Kina förödmjukades allt mer på grund av sin militära underlägsenhet. Höjdpunkten nåddes, när på 1880- och 1890-talen ett koncentrerat internationellt övergrepp ägde rum. Ryssland, Tyskland, Storbritannien, Frankrike och Japan tilltvingade sig inflytande över en rad kinesiska landområden, främst en del storstäder vid kuster och floder. Det retade kineserna kanske mest av allt, att det "lilla" föraktade öriket Japan kunde utvecklas till en stormakt. Åren 1894—95 tillfogade Japan Kina ett svidande militärt nederlag, en verklig vanära för Kina.

Nu var måttet rågat. När dessutom den unge kejsaren börjat lyssna till utländska ideal, blev änkekejsarinnan utom sig av harm. Hon lyckades värva de s. k. "boxarna", som egentligen bekämpade allt utländskt, även den manchuiska kejsarätten. Hon fick dem att koncentrera sin förtrytelse mot huvudsakligen européerna. Boxarna for fram som ett mördarband. Ett ohyggligt blodbad följde. 233 missionärer rapporterades mördade. 53 missionärsbarn fick sätta livet till. Tusentals kinesiska kristna omkom i stora massakrer.

Nu tog utländska trupper revansch genom att anfalla huvudstaden Peking, som intogs. Tzu-Hsi och hovet flydde ända bort till den forna huvudstaden Hsi-an i Shensi, nära min fars arbetsfält. Detta hände endast några månader efter det mina föräldrar — med mig — lämnat trakten. — Kina tvingades att underkasta sig de europeiska makternas och Japans hårda villkor.

Nära martyrdöden

Mina föräldrar hade varit på Sverige—Norge-semester och reste våren 1902 åter till Kina. Vi var nu tre småsyskon med. — Faran för boxare ansågs vara överstånden. Men oroligheter fortsatte. Vår lilla familj råkade ut för en kuslig upplevelse.

Det hände kvällen den 27 maj. Vi färdades med dragkärror. Det började skymma. Vi passerade just en ravin. Helt plötsligt dök en skara män fram i mörkret och stoppade våra vagnar. En man rusade mot min far och högg tag i hans kinesiska ryggfläta för att rycka honom till marken. Men mannen föll själv omkull, ty far hade vid återkomsten till Kina endast en lösfläta, fastsydd i den svarta kinesiska kalotten. — Far höll min lilla syster Dagny-Edla i sina armar, medan min mor skyddade mig och lillebror Ville. — Männen tog min syster ifrån far. Han försökte få henne tillbaka. Men de ryckte henne vårdslöst och bryskt ifrån honom och slängde henne vid en av de främre vagnarna i följet. Hon hamnade intill en mulåsnas ben. Dagny-Edla hördes skrika i natten. Mor lyssnade oroligt till sin lilla dotters jämmerrop, utan att tillåtas skynda till hennes hjälp. Hon skriver härom:

"Det var som om en kniv ristats genom mitt hjärta . . . Morris höll jag i ena handen och Ville i den andra . . . Där stod en rövare med gevär och dolk och

vaktade oss. På knä! befallde han. Det var bara att lyda. Plötsligt tystnade barnskriket, och vi kände oss lättare till mods. Nu, tänkte jag, är hon hos Jesus därovan, och vi får snart följa efter. O, hur härligt att vara frälst och hava ett evighetshopp, när man står ansikte mot ansikte med döden. — Våra koffertar bröts upp och kastades ned från vagnen. Vi fingo stöt på stöt i ryggen av dem". — Mor tryckte mig och lillebror intill sitt hjärta och bad.

Min syster Dagny-Edla hittades senare vid liv. Hon hade — av allt att döma — blivit slagen i huvudet, därför att hon grät, och därvid förlorat medvetandet, så att hon tystnat. — Även jag hotades att få en dolk genom mig, när jag blev rädd och började skrika.

Min far sökte i mörkret efter respengarna. Han fann dem. Men giriga ögon hade följt hans förehavanden. Männen kastade sig över honom och kommenderade: "Hit med pengarna!" Han lämnade allt ifrån sig. "Ni har mer", skrek de och hotade honom med sina dolkar. "Jag har inga mer pengar", försäkrade han. Männen högg honom med dolkstyng, sex styng, som blödde ymnigt. Han behövde snart förbindas.

Så med ens var alla banditerna som försvunna. De hade hört ljud, som skrammel från vagnar, och blev rädda för att det var soldater, som kom till vår hjälp.

Far såg nu till, att det viktigaste av resgodset slängdes upp i kärrorna. Så skyndade det lilla ressällskapet mot staden Huai-lu, som låg helt nära. Vi kom i skydd innanför stadsmurarna. Där fanns en missionsstation — och där bodde vänner till oss i Kina-Inlandsmissionen. Det kändes som att räddas från storm och fasa in i en fridfull hamn. — Min far erhöll den vård, som krävdes. Men ända till sin död, 28 år senare, bar han tydliga märken av de sex ärren från rövaröverfallet.

Nästan alla våra värdesaker blev stulna. Ett leksaksgevär räddades. Det var en present till mig av min morfar i Norge. När jag hörde den glada nyheten, lär jag ha utropat i extas: "Tack, kære Gud, att de inte tagit mitt gevär! Tack, kære Gud, att de inte tagit mitt gevär!"

Vi undkom, alla. Men många missionärer med barn hade fått sätta livet till, även kamrater till mig, som jag lekt med två år tidigare, vid hemresan till Sverige.

Familjen Robert och Dagny Bergling vid tiden för rövaröverfallet, med barnen Morris, stående, Dagny-Edla t. v. och Villie.

Lekar och äventyr med kinespojkar

Den lille missionärssonen i det främmande landet bekantade sig med många gulbruna små pojkvänner. Deras lekar avspeglade typiska drag i de vuxnas värld och levnadsvanor, precis som barn brukar roa sig överallt i världen.

Pojkarna beundrade mandariner och andra höga ämbetsmän. Vilken tjusning att få se dessa högtidsklädda potentater bäras fram utefter gatorna i sidendraperade bärstolar! Folkmassan bugade sig underdånigt. Livvakter skänkte respekt åt ståten. — Missionären fick ibland besök av stadens borgmästare, och alltid vid nyårstid. Visiten måste återgäldas under korrekta artighetsbetygelser. — Vi pojkar var inte sena att härma mandarinerna. Vi behövde bara en stol. Stänger fästes vid dess sidor. Ett improviserat tak fogades samman. Granna tygbitar ersatte mandarinens siden. Och så var "bärstolen" fixad. En pojke, ofta missionärssonen, utsågs att taga plats i sätet. Och så bar det i väg ut på gatan med "mandarin", bärare och en charmfull pojkbrigad som livvakt. Folkmassan jublade. Jättekul!

Vi härmade också de vuxnas krystade samtalsformer. När t. ex. två lärare möttes första gången, kunde det låta så här: "Vad är Edert ärevördiga namn?" — "Hur många gentlemen (d. v. s. söner) äger Ni?" — "Lever Eder vördnadsvärde fader?" — Svaren på dylika frågor skulle formuleras med kruserlighet och låtsad anspråkslöshet.

Pojkarnas mest uppskattade nöje var att gå till "ya-men", rådhuset, när någon fånge skulle slita spö. Detta kunde ske ute på torget. Ett offentligt spektakel inför öppen ridå! Syndaren pryglades ofta, så att blodet rann över hans bara rygg. — Jag var själv förbjuden att bese dessa grymheter. Men mina kamrater kom förtjusta tillbaka från föreställningarna och beskrev i detalj, hur allt gått till. — Sådana råheter är numera förbjudna.

Bland lekar, ytterst vanliga, var den att lura varandra på olika sätt. Den som visade sig slugast och mest förslagen, ansågs vara "ling" eller "ch'iao", begåvad, smart. Äldre personer satt ofta runt omkring och uppmuntrade oss, och njöt av att se oss bedra varandra. Denna övning var minst av allt kristlig fostran. När jag själv blivit missionär i Kina och fått egna barn, sökte jag på allt sätt skydda mina små från sådana smitthärdar — och tala förstånd med föräldrarna.

Kuriösa seder och bruk i det gamla Kina

Stora volymer har avfattats i detta ämne. Här skall endast nämnas något av det som oftast mötte oss i våra trakter.

Där existerade inga kristna helger. Söndag, Herrens dag, var ett okänt begrepp. Men i gengäld firades en myckenhet hedniska *högtider och festdagar,* ständigt avlösande varandra i rask följd. — Längre fram infördes på söndagar ledighet vid alla statens skolor.

Vid *nyår* skulle alla skulder klaras upp. Den som lyckats med sina affärer, arrangerade glada dagar under en månads tid, i festliga lag och genom riklig förplägnad i hemmet. I enklare familjer förekom sällan någon påkostad traktering. — De fattiga, miserabla, utgjorde huvudparten.

Under hösten förekom storslagna *skördefester,* såvida bärgningen varit god. Då skulle gudarna avtackas. Templen blev föremål för ett livligt intresse, reparerades och ombyggdes. Gudabildernas söndervittrade armar och ben renoverades, målades. Allt skulle stråla i färgglad prakt. Teaterspel utfördes som en tacksamhetsgärd till gudarnas ära. — Missionären fick en tankeställare: Offrade vi svenskar lika generöst till Levande Gud för årets välsignelser?

Under sommaren kunde svår torka inträffa. Folket anropade allt ivrigare sin *regngud.* Lyssnade inte denne till massornas klagan, bar man ut gudabelätet i det fria och placerade det mitt på en tröskplan, där solen gassade som hetast. Där skulle guden tvingas inse, att han borde förbarma sig över ett nödställt folk.

Varje stad ägde sin *stadsgud,* varje gata sin skyddspatron med ett *gatutempel,* vid slutet av stråket. Varje hem hyste en *husgud,* köket en speciell *köksgud,* åkern *äringens gud.* Överallt — i alla lägen — kände man behov av gudamakters skydd. — Här fann missionären en rik anknytning till budskapet om Den allestädes närvarande, Gud.

Viktigast för alla kvinnor var *fruktbarhetens gudom.* Beklagansvärd blev den hustru, som ej skaffade sin make en manlig avkomma. Hon ansågs ej värdig sin bestämmelse. Många tusen steg vandrade hon med gåvor till templet, under ivriga böner. Blev hon ej bönhörd, måste hon räkna med att bli förskjuten av sin man. Han skaffade sig en annan hustru, om han hade råd därtill. Hennes egen lott blev nu att beordras till allt tyngre slavgöra inom hemmet. I förtvivlade fall kunde det hända, att hon kastade sig i gårdsbrunnen, för att därigenom, för alltid, dränka sin sorg och smärta. — Enligt kinesisk sed hade hon ej rätt att fly till sin mor för att finna tröst. Hon var ju köpt och betald för tjänst i mannens hem.

Rikemans barn förlovar sig tidigt

Min mor var ute i en by. Hon satt framför en grupp kvinnor och vittnade om sin Frälsare. Hon hade med sig två av sina söner, den yngre omkring tio år gammal. — Kineskvinnorna förmådde inte alltid koncentrera sig på missionärens budskap, utan kunde nypa i hennes kjol, stirra på hennes hatt och skor och plötsligt utropa: "Vad är priset på det där?" — Mor brukade kunna fånga deras uppmärksamhet, men vid detta tillfälle lyckades hon inte. De sneglade oavbrutet mot hennes båda söner. En av kvinnorna förmådde inte behärska sin våldsamma nyfikenhet utan ropade högt: "Fruns pojkar är väl förlovade?" — "Dom, nej" sa hon, "visst inte." — "Men dom har ju åldern inne." — "Ja, tyst nu, jag har ett viktigt budskap att meddela Er, om himlen." — "Men varför ä dom inte förlovade?"

Nu reste sig kvinnan resolut och vaggade bort på sina små förkrympta hopbundna fötter. Snart syntes en annan kvinna stulta i väg, och flera andra. Men kvinnorna kom tillbaka, en efter en. De höll i handen var sin lilla söta flicka, klädd i högtidsdräkt. Flera små töser hade håret insmort i glänsande olja, hårtestarna — prydda med röda sidenband — spretande rätt upp, som seden var. — Min mor hajade till. Nu gick det upp för henne! Här var det bara att välja sonhustrur! Tablå!

Förmögna föräldrar brukade utse fästmö åt sina söner, medan kontrahenterna var helt unga. En riklig brudgåva avtalades. Bröllop arrangerades vanligen när kontrahenterna nått upp i övre tonåren, då bruden under festligheter, musik och ståt hämtades från sitt hem till brudgummens. *I fattigare familjer* anskaffades en fästmö, som var några år äldre än sonen. Meningen var att hon skulle utnyttjas som svärmoderns tjänstepiga. Jordbrukarsläkter bodde tillsammans: farföräldrar, söner, sonhustrur, barnbarn i en och samma gård. Äktenskapliga förvecklingar kunde inte undvikas. Svägerskorna behövde nästan vara i besittning av änglasinne, för att allt skulle gå friktionsfritt i samlevnaden.

Förhållandet sonhustru—svärmoder har genom seklerna utgjort ett nervkittlande ämne till stoff för Kinas talangfulla dramatörer.

Dessa excellerade i konsten att skildra komplicerade problem: som med den maktfullkomliga svärmodern och den underdåniga, hunsade — eller trotsiga — sonhustrun.

— Men det fanns också älskvärda svärmödrar, kärleksfulla som äkta mödrar. Skalder och författare ha i högstämda ordalag prisat deras dygder.

Ungdomsår med missionskallets delikata problem i blodet

Tretton års skilsmässa från föräldrar

Barnaåren flydde hastigt sin kos — under ständigt växlande nya intryck. Vid sju års ålder skulle jag sändas till Sverige för skolgång. Den förestående resan föreföll mig som ett sprittande glatt äventyr. — På ångaren skulle jag dela hytt med Kina- Inland-missionens direktor efter Hudson Taylor: D. E. Hoste. Hudson Taylor själv hade varit värd vid mina föräldrars bröllop.

Dagen kom, då jag skulle lämna föräldrahemmet — för att fostras av andra "föräldrar". Min far skulle följa mig till vägs. För mor stod skilsmässan för dörren, svår och tung. Mulåsnekärran satte sig i rörelse. Mor stod länge, länge och följde med blicken det bortrullande fordonet. Hon grät stilla, undergivet, och erfor något av detta: "Herre, kunde icke denna kalk gå ifrån mig?"

Det var äldste sonen som försvann ur hennes blickfält. — Flera smärtsamma skilsmässor skulle mor få uppleva. Min syster Dagny-Edla lämnade hemmet. Och när den yngste av oss, den sjätte, togs ifrån henne, skrev hon i ett brev till mig, på sin halvnorska: "Ack, disse skilsmisser, Morris, en gang skal vi aldrig skilles mer." — Min far blottade mera sällan sina känslor, men de fungerade djupt och starkt.

Fem år därefter anlände far och mor till Sverige. Två år senare, 1912, reste de åter ut till kineserna, denna gång för åtta år — Åtta år! — För mig betydde detta, att jag forlorade mina föräldrars fostran och vård under de mest kritiska av mina levnadsår, kritiska år för min Gudstro, mitt kristna liv och för valet av levnadskall. Missionärsbarn kunde ibland utvecklas till att bli rent hatiska mot mission och allt som därtill hörde. — Vi syskon sökte bevara den andliga kontakten bl. a. genom att varje söndag samlas på mitt rum till bön för oss och våra kära i Kina.

Också "de åtta föräldralösa åren" hade sitt slut. En septembermorgon 1920 skulle vi få återse de våra. Jag var inte längre en 14 års pojke, som när de såg mig sist, utan fyllda 22 år, student, folkskollärare och fil. stud. — Det kändes på något sätt egendomligt att möta föräldrar, som man egentligen visste så litet om. Hur såg de ut? Hurdana var de? — Där kom Italienexpressen inrusande vid perrongen på Stockholms Central.

Nyfikna blickar. Tafatta omfamningar. — Men sedan! Vilken lycklig överraskningens dag! Vilken gedigen far! Vilken förtjusande mor! — Vi funno varandra i en enda stor jordisk och andlig gemenskap. — Missionens Herre hade haft användning för dem i Kina, och vi hade liksom varit delaktiga i deras missionsinsats.

Andliga missionshärdar

Hemkommen till Sverige 1905 lärde jag känna min farfar och — i Norge — mina morföräldrar. Farmor var död före sekelskiftet. — Från deras gedigna kristna hem utstrålade en missionsglöd, som väsentligt bidrog till att nio av släktens medlemmar blev missionärer — med fruarna: fjorton. Arbetsfältet var för de två första generationerna Kina (och Hongkong), för den tredje generationen, mina barn, Rhodesia och Tanganyika (Tanzania).

Farfar — smed — gudsman

Min farfar, Wilhelm Bergling, greps i unga år av den väckelsevåg, som svepte fram över norra Östergötland. Garvade, trotsiga smedhjärtan krossades av Guds Andes tunga stångjärnshammare. — Wilhelm Berglings första mål blev att reformera sitt hem i kristen anda. "Jag och mitt hus, vi vilja tjäna Herren" var hans mäktiga valspråk. Hemmet blev ett centrum för manlig och kärnfrisk kristendom. Ännu i dag, femtio år efter hans död, vittnar människor därom. Guds Heliga Ord lästes dagligen vid härden. Bönens låga brann. Farfar älskade barn och fostrade de sina i "Herrens tukt och förmaning" — med det geniala pedagogiska tillägget, att "ej reta sina barn till vrede". — Han höll söndagsskola i ett litet missionshus, som han fick till stånd i smedbyn. Alla hans sex barn följde honom på "vägen". — När b a r n b a r n e n kom på besök, ville farfar först förvissa sig om, att vi lärt oss bedja. Han gav utmärkta lektioner i bönens svåra konst. Vi bångstyriga pojkar fick böja knä vid farfars sida. Han stavade för, vi bad efter. En sällsam böneskola, som satte spår efter sig. — Många av sina g r a n n a r fick han hjälpa fram till en funktionerande tro.

Glad och godmodig gick han omkring, humoristisk, levande. Han använde gärna uttrycket "Tack-och-lov!" Det blev hans öknamn i trakten, eller snarare smeknamn. — En dag låg han död i vedboden, yxan vid sidan, 88 år gammal. Jag föreställer mig, att hans sista ord var: "Pris ske Gud. Tack och lov!"

Farfar påminde i sitt bönenit om gudsmannen Fredrik Fransson, den kände missionsväckaren. Fransson besökte under sina världsomspännande resor även min fars missionsstation i Kina. En dag fick "farbror Fredrik" ögat på mig, lade entusiastiskt sina händer på mitt pojkhuvud och bad en brinnande bön, att Gud måtte välsigna mitt liv.

Morfar "grosserer" — en väckelsens tjänare

Mycket kunde också nedtecknas om min morfar Marthinius Aass och hans goda, tyskblodiga maka i Kristiania (Oslo). Man sjöng i det norska hemmet även svenska sånger: Ahnfeldts, och läste Rosenius. Ledande nordiska missionsmän som H. P. Börresen och L. O. Skrefsrud inräknades bland gästerna i detta av Gud rikt benådade hem, där min mor Dagny växte upp.

I Norrköping, fotbollens och fabrikernas stad 1906—1910

Mina föräldrar hade bett Gud om goda, kristna fosterföräldrar för mig, när jag skulle sändas från Kina till skolgång i Sverige. Jag minns, hur de, på knä, tackade Gud för bönesvar.

Min söndagsskollärarinna, en missionär fru Bergman (EFS), tog oss en gång till sitt hem. Hennes man, Aug. Bergman, visade skioptikonbilder, de första jag någonsin sett. Bara detta var en första klassens upplevelse för mig, som levat långt borta från modern civilisation. Missionär Bergman var en energisk man, full av entusiasm för de svarta. Han beskrev bl. a. hur grymma, själviska slavjägare infångade och plågade oskyldiga afrikanska män och kvinnor. Den dagen fick missions-intresset ett djupt fäste i min pojksjäl. — Jag frågade min fostermor enkelt och barnsligt: "Vad fordras det för att bli missionär?" — Hon svarade med ett enda ord, ett djuplodande ord: "TRO", och tillade: "Din pappa hade en orubblig tro". — Sedan jag fått det svaret, grubblade jag ofta på, vad som menades med TRO. Vid alla högmässor, vid alla möten, väntade jag att predikanten skulle klargöra riktigt ordentligt, vad TRO var för något. Men det dröjde. — På den tiden var det inte vanligt, att man frågade äldre människor om dessa hjärtats innersta angelägenheter.

Vår inspektor vid läroverket var Edv. Evers, psalmförfattare, och vår egen kyrkoherde i Matteus församling. Kyrkan ett gotiskt tempel med himlasträvande höga valv. Prosten Evers skoltal var inspirerande, liksom hans psalmer, t. ex. denna: "Ungdomsåren, levnadsåren åt din Gud med glädje giv" eller Ps. 164: "Med pelarstoder tolv står Herrens helga kyrka".

En dag stannade jag på en gata och tittade på affischer om Norrköpings berömda fotbollslag, lustigt nog kallat "Peking", då ett smatter hördes runt husknutarna, hornmusik. Trumpetande, sjungande salvationister svängde in på gatan. Och vad fick jag se? Jag trodde knappt mina ögon! I spetsen för den triumferande skaran tågade med käcka steg själve grundaren av all frälsningsarmé i världen, den åldrige William Booth. Fanan svajade över armétemplet: "Norrköping för Kristus. Blod och eld". Atmosfären liksom fylldes av orden från William Booths hymn: "Sänd din eld, sänd din eld, sänd din eld!" — Senare i livet mötte jag — och mottog andliga injektioner av — generalerna Bramwell Booth och Evangeline Booth. Frälsningsarméns andliga och sociala gärning är värd beundran och tacksamhet.

Bilden, fr. v. Missionsdir. Erik Folke, överste H. Dillner, ordf. i Svenska Missionen i Kina, och rektor Joh. Rinman.

Gymnasistår — världskrig

Under min gymnasietid i Stockholm gav min nye fosterfar, Erik Folke, visioner av missionens världsvida gärning och syften. — KFUM, med dess friska ungdom, var mig ett kärt tillhåll. — På söndagarna lyssnade jag begärligt till huvudstadens andliga förkunnare. De djupaste intrycken mottog jag av den stillsamme, helgade Fredrik Hammarsten. Hans kristocentriska predikan bidrog till, att trosproblemen började klarna för mig.

Åtta år i *Norra Latinläroverket*, 1910—18, betydde en fostrande, lärorik men knogig tid. Upp kl. 6 fm, tåg till Stockholm, hem vid 4—5-tiden, och under gymnasieåren plugg till sena nattimmar. — Mina bröder och jag bodde med tjugotalet andra missionärsbarn på Svenska Missionens i Kina hem på Duvbo, där missionsdir. Erik Folke var husfar under åren 1913—18. Vi ungdomar var väl inte alltid lättfostrade. — Kamratandan var utmärkt. — Jag studerade ivrigt latin och historia, hade som älsklingsämnen matematik, fysik och biologi och fick ibland en angenäm avkoppling genom hobbyn som körsång, simning och astronomi.

Gymnasisttiden sammanföll ungefär med *första världskriget*, med världsbrand och världsnöd. Vi satte upp krigskartor på väggarna och följde intensivt de ohyggliga drabbningarna vid Masuriska sjöarna, Marne, Verdun, Isonzo, Karpaterna, ja runt världshav och kontinenter. Varje månad sände jag en rapport, tidningsurklipp om kriget, till Kina. Min far var synnerligen angelägen

att få dessa informationer, eftersom han där ute endast kunde följa krigsoperationerna enligt Ententens versioner.

När jag efter avlagd examen 1918 skulle hämta studentbetyget, råkade jag ut för ett korsförhör av en adjunkt, som frågade mig, vad jag tänkte bli. "Missionär kanske", sa jag. Han blev upprörd: "Varför det? Dina betyg i naturvetenskapliga ämnen pekar mot helt andra livsuppgifter. *Lämna hedningarna i fred! De lever ju i ett så idylliskt och lyckligt tillstånd.*" — Jag blev överraskad av hans aggressiva hållning och tänkte: Vet han då inget om hänsynslös slavhandel och grymma medicinmän i Afrika, om änkebränning och kastväsen i Indien, om Kinas fattigdom och helvetestempel. Jag nämnde något om detta, bugade mig — och lämnade läraren att begrunda sin okunnighet.

Samtal på Mårbacka

Sommaren därefter inbjöds jag som informator till ett stort gods på gränsen till Värmland, Ölsboda. I det magnifika biblioteket läste jag bl. a. "Gösta Berlings saga" och företog sedan en cykeltur till "Lövens långa sjö". Efter besök i Rottneros-Ekeby och hävdatecknaren Fryxells Sunne nådde jag Mårbacka. Selma Lagerlöf satt på veranden och betraktade den nedgående solens smekningar över vatten och blånande åsar. — Jag stegade fram, strök av studentmössan och presenterade mig som "född i Österland". Uttrycket tilltalade henne. Hon bjöd mig sitta ned vid sin sida och utfrågade mig om mission, folklore och sägen i Mittens rike. I gengäld berättade den oförlikneliga sagotäljerskan om sina färder i Främre Orienten. — Kvällsdimmorna började lägra sig, i en trolsk älvadans, kring Frykens skogomspunna stränder. Jag reste mig för att gå och hon önskade mig "Guds välsignelse". — I sommarnattens stillhet cyklade jag vidare mot Geijersgården.

Kallelsekamp

Att växa upp på missionens hem i Duvbo var för mig som att leva i ett missionens drivhus. Jag beundrade dessa hedervärda, rejäla missionärer, för vilka Kina blivit en passion. — Redan när jag befann mig i mellersta tonåren blev jag ofta tillfrågad, om jag inte skulle *bli missionär*. Själv insåg jag, att jag inte alls uppfyllde de krav, som kunde ställas på en blivande missionär. Mitt *trosliv* stod ju under stark utveckling. Och *kallelsen?* Kom den verkligen från Gud, eller var det bara vänliga missionsvänners önsketänkande? Jag behövde få visshet om, vad *Gud* avsåg med mitt liv: tjänst i Sverige eller i Kina? Denna fråga blev ett allvarligt problem för mig under omkring fem års tid. Till sist kändes det nästan som ett *tvång*, en plikt att bli missionär.

Under min informatorstid, på herrgården Ölsboda, ledde jag husandakten. Den hölls i gammal, god stil, för familj och tjänstefolk. Morgonen den 29 juli handlade texten i G. Billings postilla om Matt. 19: 29, ett revolutionerande Jesus-ord; jag läste: "Var och en som har övergivit hus, eller bröder eller

systrar, eller fader eller moder, . . . för mitt namns skull, han skall få hundrafalt igen och skall få evigt liv till arvedel . . ."

Det nästan svartnade för mina ögon. Var detta ord sant? Visst hade jag bokstavligen "övergivit fader och moder, syster och broder" för Jesu namns skull, men hade jag fått hundrafalt igen? Jag visste inte ens, om Gud godtog mig som missionär. — Och om jag stannade i Sverige; vilket yrke skulle jag välja, och var skulle studiemedlen komma ifrån? — Jag förmådde inte läsa vidare utan sköt boken ifrån mig till värdinnan i huset, bad om ursäkt och gick upp på mitt rum för att bedja.

Samma dag erhöll jag ett oväntat, fantastiskt erbjudande på herrgården. En släkting till min elev skulle bekosta hela min utbildning till — läkare! En gåva på tiotusentals kronor i den tidens mynt! Det var nästan svindlande för mig, obemedlad som jag var. — Men endast någon timme senare grusades dessa ljusa förhoppningar. Ett brev anlände från min far i Kina, i vilket han uppmanade mig att genomgå studentklassen vid Strängnäs seminarium. — Dagens våldsamma omkastningar blev en verklig chock för mitt unga sinne. Jag måste åter gå in i min kammare för att tala med Gud, min Store Rådgivare och Ledare. Resultatet blev, att jag böjde mig för läraralternativet.

I Strängnäs, ett gammalt tjusande kulturcentrum

Seminariet gav en utomordentlig pedagogisk handledning, bl. a. sex övningslektioner per vecka med fruktbärande kritik och effektiv undervisning i varje skolämnes metodik. — Domkyrkan ägde ett omfattande bibliotek. Som specialarbete i kristendom valde jag att skriva två större uppsatser: om "Kinas religioner" och om "Gamla Testamentets problem". Dessa studier förde mig djupare in i kinesens religiösa tankevärld och skänkte mig en helt ny, förlösande syn på Bibelns trovärdighet som Levande Guds Ord.

Frigörelse och kallelsevisshet

Mina tankar kunde inte frigöras från Kina. Känslan av tvång inför missionsgärningen höll sitt fasta grepp om mig. På nyåret 1919 uppsökte jag missionssekr. Nath. Högman. När han hört om min belägenhet, gav han mig ett råd, som först verkade förbryllande. Han sa: "Om det är så, Morris, att du känner det som ett tvång att bli missionär, så råder jag dig att kasta bort alla tankar på att resa dit ut. *Gud tvingar ingen* till sådana uppgifter. Nej, tänk på en livsuppgift här hemma: lärare, läkare — vad som helst — men inte missionär! Skulle kallelse komma från Gud, så visar han det på ett klart och otvetydigt sätt."

Det var ett vågat ord från en missionssekreterare, men ack så visligt! Jag tog honom på orden och kände mig lycklig som en fågel, som sluppit ur sin bur. Nu kunde jag ju leva och planera precis som andra unga män, fri från alla känslor av tvång. Jag var jublande tacksam.

Seminariestudierna hade tänt min håg för lärarens gärning. Hösten 1919 började jag läsa *pedagogik med psykologi vid Uppsala universitet.* Men nu mötte mig Gud på nytt. *Den 3 oktober* kom jag att bevista ett bibelsamtal på Studentmissionsföreningen och gick dit utan tanke på, att något särskilt kunde inträffa. — Jag satt där och betraktade dessa målmedvetna, trosfriska unga män, numera kända namn inom missionens värld, bland dem Nils Rodén, Stig Hannertz, Fride Hylander. — Så böjde vi knä för att bedja. Då hände det. Jag förnam en inre röst, som tydligt uttalade de fyra orden: "HÄR HÖR DU HEMMA!" — Hela min varelse upplevde detta som en Guds klara, avgörande kallelse, till mission i Kina. Det var, som om de svarta moln av ovisshet, som så många år förmörkat min himmel, plötsligt skingrats av en osynlig hand. En förklarad strålglans av *visshet* trängde ned i min själ från Guds goda, vägledande fadershjärta. Detta var min Damaskusstund.

Från enkelt kinesiskt hem: lerspis och bläshälg av trä, ute på gården vid lämpligt väder. — Pappersfönster.

Exercis — med andlig övning

Vpl 234/46/19 Bergling ryckte in vid Västmanlands Trängkår. Första kvällen placerades jag i en "lucka" bland tidigare inkallade beväringar. Mannarna var alla på kvällspermis. Jag kröp till kojs, njutande av den behagliga stillhet, som rådde. Men framåt midnatt väcktes jag obarmhärtigt av återvändande halvfulla "bassar". Luckan fylldes av en skränande hop. De skrävlade och skröt om sexuella bravader med än den ena flickan, än den andra. Luften genljöd av svordomar. — Jag hade inte i min livligaste fantasi kunnat föreställa mig, att det skulle gå till på detta sätt i kronans kläder. Också här behövdes missionärer. (I nästa förläggning uppträdde kamraterna mer hyfsat.)

Efter konditionsstärkande sommarexercis vid Östgöta Trängkår beordrades jag som "läkarbiträde" *till infanteriregementet i Uppsala.* Här utbröt under vintern en svårartad epidemi av "spanskan". Fyra hundra beväringar var illa ute, de sämsta lades in på vårt sjukhus. Åtta av de unga männen dukade under. — Sjuklingarna var mottagliga för samtal om livets och dödens allvar. En sjukvårdskamrat Per Westerlund, senare känd Himalaya-bestigare, assisterade mig. Vi fick daglig träning i själavårdens svåra konst. Två kamrater uttryckte stor glädje över att ha funnit tro och sinnesro, innan döden tog deras liv. — Däremot var en furir helt otillgänglig. Varje gång jag närmade mig, stötte han bort mig med orden: "Inte ska jag dö, inte!" Sista gången jag försökte få kontakt med honom, svor han emot mig. Tre dagar därefter låg han på bår. — Dessa månaders kamp mellan liv och död kan aldrig lämna mitt minne.

I Uppsala — studenternas och tankekonflikternas forum

Det var högintressant att få följa 1920-talets sjudande framryckning på *pedagogikens och psykologins område.* något som skulle komma mig väl till pass inom den jäsande nydaningen på skolans område i Mittens rike: Studiet av barnets psykiska och fysiska utvecklingsstadier; av praktisk åskådlighet i undervisningen; av möjligheten att göra varje lektion effektiv; forskning angående läraren, kursplaner, läroböcker, skolbyggen etc. etc.

Studentsången, ledd av director musices, den entusiasmerande Hugo Alfvén, gav oss sångare oförgätliga stunder. — EFS-studenterna poängterade den betydelsefulla skillnaden mellan liberal och bibeltrogen teologi. De anmodade mig att leda en kvartett, som sjöng vid studentandakter på Akad. sjukhuset. — Sopranen hette *Carola Rudvall.* Hon blev min följeslagarinna genom kommande år, den välljudande stämman i mitt livs symfoni.

Blev invald i den kommitté, som arrangerade *Nordiska Studentmissionskonferensen* år 1921 — med ledande missionsmän från hela Norden. Prof. Adolf Kolmodin öppningstalade med ett uppmärksammat föredrag. Han uppehöll sig först en stund vid vad missionen uträttar i fråga om skolväsen, sjukvård och andra sociala insatser. Därefter slog han energiskt sin knutna hand i bordet och utropade: "Men, detta är icke mission!" - - Auditoriet ryckte till. — Han fortsatte: Kristen mission är att predika och leva Kristus. All annan missionsverksamhet måste ställas i relation till denna centrala uppgift.

I London, världsstad med viktiga missionscentra

Svenska Missionen i Kina (SMK) antog min trolovade och mig som missionärskandidater och sände oss hösten 1921 till London för fortsatta studier i engelska och för kontakt med Kina-Inlandmissionen.

I världsstaden kunde man göra förbluffande upptäckter: East Ends slum; hamnarnas internationella, ofta nödställda befolkning; kineskvarteren; rojalistisk yra kring kungligheter; kommunala och kyrkliga processioner; berikande muséer, framför allt British Museum med dess ovärderliga historiska skatter, dock med allt för få kinesiska dyrgripar. — Vi sökte sätta oss in i *de kyrkohistoriska sammanhangen,* bevistade mässor i S:t Pauls-katedralen och lågkyrkliga gudstjänster; åhörde en berömd metodistpastors lärorika orationer; besökte det mäktiga "tabernakel", där Spurgeon en gång predikat för tusenhövdade, gripna skaror; uppsökte en judisk synagoga och hörde där en ättling till profeten Jesaja föreläsa ur ärevördiga papyrusrullar. — Vid julfest i Svenska kyrkan talade den i sin ungdom av Kinamission intresserade envoyén E. K. Palmstierna. Han gav oss en kraftfull fredsappell.

Teologiska studier i Oslo

Efter ett halvår i England gick färden till Menighetsfakulteten i Oslo: Stu-

dier i exegetik, kyrkohistoria och främst dogmhistoria. Prof. O. Hallesby föreläste över ämnet "Försoningen", det väsentligaste av alla väsentliga ämnen. Vi läste bl. a. de tyska dogmatikerna Ihmels och v. Frank. *Äntligen fann jag svar* på troslivets centrala frågor. Nu ägde jag ett klart frälsningsbudskap att förkunna på missionsfältet, en bärande TRO, och kunde helhjärtat instämma i de tankar, som antyds i de koncentrerade Lutherorden:

"Jag tror, att Jesus Kristus, sann Gud ... sann människa ... har *förlossat mig* från alla synder, ... icke med guld eller silver utan med sitt heliga och dyra blod och sitt oskyldiga lidande och död, på det jag skall vara Hans egen ... och *tjäna Honom*"; tankar komprimerade i Sv. Ps. 106: 2 Han fullgjorde vad vi borde och blev vår rättfärdighet. Han avvände vårt elände för båd tid och evighet. Han förvärvde, att vi ärvde ljus och *frid och salighet*.

Andra trosartikelns djuplodande lärosanningar banade väg för Tredje artikelns hisnande perspektiv om Anden, Hjälparen och Livgivaren och Första artikelns storslagna världsbild av makrokosmos och naturens finslipade mikrokosmos.

Missionsledningen önskade nu, att jag skulle resa ut till väntande läraruppgifter i Kina. Studierna för fil. kand.- och teol. kand.-examen avbröts men fullbordades senare.

Min livskamrat — och hennes släkt

Carola Rudvall, lärarinna, studerade "huslig ekonomi" i Uppsala. Missionär Josef Sandström hade väckt hennes längtan till missionsgärning i Rhodesia. (Det skulle i stället bli två av våra barn förunnat, att missionera där.) *Hennes far,* seminarierektor Karl Rudvall, var en varm vän av mission, vilket säkerligen bidrog till att närmare tjugo av hans elever blev missionärer, några av dem i Kina. — *Hennes mor* hade som ung upplevt en berikande kontakt med SMK. — *Hennes farfar,* skollärare, har nedtecknat som sin sista önskan, att Gud måtte få intaga hans barns hjärtan "till ett tempel och en boning". — *Hennes morfar,* känd varmhjärtad kantor i Madesjö kyrka, har inristat några ord, som ännu står att läsa på en av orgelns pelare: "Jesum vill jag sjunga, tills min stumma tunga läggs i graf och jag skåda får Hans dag."

Min hustru och jag känna oss oändligt små och tacksamma inför det rika arv, genom flera generationer, som utgjorde grogrunden för vår missionskallelse.

I maj 1922 invigdes vi av missionsdirektor Erik Folke till missionärer och avreste i augusti till Kina.

Utresan till vår kallelses land

gick genom Europa via faraonernas Egypten och det gassande heta Röda havet. I öster låg *muhammedanernas högborgar* Mecca och Medina, i väst och sydväst det av tusende stammar och religiösa kulturer uppbyggda *Afrika.* — Vi passerar Indien, detta land av stenrika maharadjor — och svältande millioner; och med en *hinduism* som söker uppsluka alla religioner i sin vida famn. Vi ser *Sumatra,*

där holländska missionärer fått utföra en stor missionsgärning, och ankrar i *Singapore.* Storbritanniens starka militära fäste. Ångaren anlöper Saigon, där stolta *buddisttempel* med sina guldglänsande spiror avtecknar sig mot himlapällen. Vi når Hongkong och Shanghai och får den 3 okt. 1922 bestiga *Kinas jord.*

För att förstå Mittens rike måste man känna dess förflutna. Låt oss börja med en snabbskiss av landets sällsamma utvecklingshistoria. (Se följande avsnitt.)

I missions-undervisningens tjänst

LAOTSE, f. omkr. år 600 f. Kr., den filosofiska taoismens upphovsman, författade Tao Te Ching. Erik Folke, även framstående sinolog, skriver i sin bok "Tänkare i det gamla Kina": Tao är alltings ursprung, alltings moder, är transcendent och immanent. Te bildar i förening med Tao dygder som ödmjukhet, vidhjärtenhet, högsinthet, renhet, självövervinnelse, sparsamhet. Laotse lärde: genom stillhet är man aktiv.

KINESISK KULTURHISTORIA

En översiktlig skiss

Traditionsrik förhistoria från o. 2300—o. 1500 f. Kr.

SHANG (YIN) — furstehus o. 1500—1028 f. Kr. kring Gula flodens vattensystem. Rikhaltiga arkeologiska fynd uppvisar stenålder, därefter bronsålder, jordbruk, stadsbildning, stridsvagnar; *skriftspråk* med 2500 bildtecken; *animism, spådomskonst,* rikt utvecklad *anfäderskult. Shang Ti,* "den Högste Härskaren", råder över "naturandarna och jordandarna", över människor och djur, växtlighet, goda och onda andeväsen.

CHOU — ledande stat åren 1027—249 f. Kr. — utsträcker väldet till Yangtsefloden. Brons- och fr. o. 600 järnålder. Landet indelas i feodala distrikt. Man skriver böcker på bambuskivor. Tidig konst utvecklas: målad keramik, *konstrikt skulpterade föremål* i trä, marmor, jade etc. samt lackarbeten. — *Astrologer* noterar solförmörkelser fr. o. m. år 776 f. Kr., Halleys komet fr. o. m. år 240.

År 771 börjar riket sönderfalla i småstater, tidvis existerade mer än tusen sådana. — År 536 f. Kr. får Kina sin första *lagkodex.*

FILOSOFINS STORHETSTID. *Lao-tse*, född o. år 600 f. Kr., lär om TAO, världsordningen, och om TE, detta att leva efter "naturens ordning". Främste lärjunge: Chuang-tse. — *Konfucius*, 551—479 f. Kr., agnostiker, vill fostra fram den fullkomlige mannen, den fullkomlige fursten. Kejsaren kallas "Himmelens son"; förfäder, föräldrar och all överhet skall dyrkas resp. vördas. Främste lärjunge: Meng-tse. — Konfucianismens tankesystem behärskade Kina mer än 2000 år, fram till år 1905 och satte sin prägel på samhället.

CH'IN — första egentliga kejsarätt, 249(221)—206 f. Kr. Kortlivad, expansiv period. Kejsar Shih, "Kinas Napoleon", var en rivande karl: underkuvar det mesta av det nu s. k. *"Egentliga Kina"*, *centraliserar* förvaltningen, bygger *"kinesiska muren"*, 2500 km. mot fiender, hunnerna i norr; påbjuder *enhetligt skrivteckensystem*, att gälla över hela landet — en reform av epokgörande betydelse för att sammansvetsa det stora väldet till *ett rike;* låter år 213 *bränna konfucianismens heliga skrifter*, eftersom konfucianerna motarbetade hans reformiver. Byggde åt sig ett magnifikt slott och över 200 mindre residens.

HAN — dynasti 206 f. Kr. — 220 e. Kr. — Fyra hundra år av relativ fred, "Pax Sinica". Feodalismen elimineras. *Hela riket enas och utvidgas.* Handel med Persien och Rom, landvägen. — *Konfucianska examina* blir obligatoriska för alla ämbetsmän. — BUDDISMEN gör sitt intåg på 60-talet e. Kr. som polyteistisk Mahayana-buddism. — *Papperstillverkning* rapporteras från år 105 e. Kr. — Berömda *historiker* framträder. - - Lao-tses "filosofiska taoism" omvandlas till VULGÄR TAOISM, med polyteism, spådomskonst, sökande efter livselixir, tidvis sexuella orgier. — Astrologin gör framsteg: registrerar över 2500 fixstjärnor.

Under åren 220—589 är riket delat. - - *SUI-dynastin* lyckas åter förena väldet åren 589—618, låter miljoner arbetare bygga vägar och kanaler.

T'ANG 618—906 e. Kr. Militär-politisk storhetstid. Dynastin i början krigisk, blir senare kulturellt inriktad. *Krutet* uppfinns. *Kol* utnyttjas. Kina når sin *största geografiska utbredning*. Handelsförbindelser med Indien, Främre Asien, och Europa; siden m. m. säljs till Birka i Mälaren! — Kejsarstaden Ch'ang-an blomstrar som en *kosmopolitisk huvudstad* med diplomater, affärsmän, lärde från länder runt hela jorden. Stort *universitet* uppföres med bibliotek om 200.000 volymer och studenter från öst och väst. (Och detta under Sveriges vikingatid!) — *Vidgad religionsfrihet* införes: nestorianer, judar, muhammedaner m. fl. uppträder. — Den lärde konfucianen Han-yü förorsakar våldsamma angrepp på buddism och sektväsen. Buddismen överlevde. Nestorianismen förkvävdes. — BOKTRYCKARKONSTEN uppfinnes (blocktryck). *Buddismens Tripitaka* utges i en upplaga på över 5000 band. *Taoismens kanon* trycks i mer än 4500 rullar. *Konfucianismens hela urkundssamling* går i press år 953. Allt detta blev av stor betydelse för de tre religionernas slagkraft

fram till våra dagar. — Lyrikens högsäsong: Li Po och Tu Fu. — Framstående *skulptur* ser dagens ljus. — *Kompassens* "mysterium" upptäckes.

Åren 907—960 politisk splittring, soldateskvälde.

SUNG — dynasti 960—1234 (1280). Kulturell guldåder. De s. k. *"Sung-filosoferna"*, främst Chu-hsi, kommenterar de konfucianska skrifterna i jättestora upplagor. Dessa kommentarer blev normgivande — och stagnerande — för senare århundradens tolkning av konfucianismen. — *Ordbok* utges med 53.000 skrivtecken, och omfångsrika *encyklopedier*. Bedårande *landskapsmåleri* och glansfyllt "Sung-porslin" framställs. — Slutligen degenererar dynastin.

YUAN — mongoldynasti 1234(1280)—1368. Ny kraftperiod begynner. *Djingis khan*, obändig mongolfurste, anfaller i skräckfyllda ryttarattacker allt i sin väg, från Nord-Kina till Central-Europa. Hans sonson *Kublai khan*, regent i Peking, utnyttjar dugliga ämbetsmän från alla underkuvade folk; visar *tolerans i religionsfrågor:* tillåter romersk och grekisk *katolsk mission* och *lamaism*. — Förnämligt *observatorium* byggs i Peking. Drama och roman florerar. — Även denna dynasti slutar — liksom alla andra — i degeneration och upplösning.

MING — dynasti 1368—1644. Klassisk renässans. Konst och litteratur blomstrar på nytt. — Imponerande *handelsflottor*, bestående av praktfulla djonker, befar haven från Öst-Asien till Indien, Arabien, Afrika — och upptar tribut till kejsaren på Kinas tron. Varor säljs sjövägen till Europa. *Kina* föreställer sig nu vara världens främsta imperium, "Mittens rike", blir självbelåtet, *förfaller*. Därtill bidrar eunuckvälde, hovintriger, maktkamp. *Främlingshat* spirar upp. *Landet isolerar sig från västerlandets andliga och materiella utveckling*. - - Dåtida sjömakter (Portugal, Spanien, Holland) tillförsäkrar sig handelsmöjligheter utefter Kinas kuster och öar.

CH'ING — manchuisk dynasti 1644—1911. Många lysande kejsare, såsom Kang-hsi 1662—1722, Ch'ien Lung 1736—1796. Vår Gustaf III köper "Gripsholms-porslinet". — *Under 1800-talet försvagas dynastin katastrofalt*. Befolkningsexplosion (under 1700-talet), mutsystem, inbördeskrig och stormakters angrepp nedsätter Kinas kraft. Utländska makter skaffar sig handelsrättigheter och territoriella förmåner; så England ("opiekriget" etc.), Frankrike, Tyskland, Ryssland, Japan — (och U. S. A.) Även missionen gynnas genom traktater.

Evangelisk mission begynner år 1807(Robert Morrison), *svensk mission 1887* (Erik Folke). — Boxaruppror 1900. — Folkets stora massa lever i misär. — Tusentals kinesiska studenter börjar studera utomlands och återvänder med *nya idéer om skolväsen, teknik, demokrati*. — *Revolution* utbryter år 1911.

Kina blir republik 1912. Inbördes krig mellan generaler. Tid av framgång för mission. År 1926 är missionärernas antal drygt 8.000. (Kina blir kommunistisk folkrepublik år 1949.)

REALEXAMEN A SVENSKA SKOLAN, KINA
Fr. v. Evelyn Hill, gift senare med missionär Rob. Blomdahl (SAM), som mördades av banditer. — Margret Linder, g.m. missionär Vilh. Bergling, (SMK). — Svea Anderzén (HF) — Brita Wennborg (SMF), g. m. missionärssonen Torgny Öberg, Mongoliet.

De första intrycken av Mittens stolta rike

Att som vuxen återse Shanghai var rätt beklämmande. Visst glimtade det till här och var av ärevördig kultur, t. ex. i en del orientaliska byggnader, i ämbetsmäns graciösa rörelser med dess air av klassiskt 1700-tal, i konstnärligt komponerade affärsskyltar, i sirliga bugningar t. o. m. hos enkla tiggare. Men — *det avgörande intrycket* var anblicken av ett ändlöst, stimmande folkhav, av ett otal trasklädda stackare, av illaluktande gränder. Svettiga ricksha-karlar kämpade som dragdjur i skaklarna, medan deras passagerare satt behagligt tillbakalutade i de bekväma sätena. Allt detta inom de mer genuina *kineskvarteren*. — Och, som genom ett trollslag, kunde man förflyttas in i *de utländska "koncessionerna"*, administrerade av Storbritannien, Frankrike, Japan. Där strömmade emot besökaren en fläkt av London, av Paris och Tokyo: gnistrande neonljus, rader av höghus, förstklassiga västerländska business-centra.

En svensk realskola för missionärernas barn

var upprättad på berget Kikung i centrala Kina, 15 mil norr om Hankow, med åtta svenska lärare. Skolan omfattade tre "förberedande klasser" och fullständig realskola, som år 1924 erhöll dimissionsrätt från svenska SÖ. Tjänstgörande rektor var fil. lic. Dan. Olsson (Toijer), inspektor prof. Knut Westman. Skolan bekostades av svenska missionssällskap — med ett mindre anslag från svenska staten. Ett missionärspar ansvarade för hushållet. — *Eleverna*, ett femtiotal, upplevde många strapatsrika resor till och från sina hem, som låg spridda över

en stor del av landet, från Central-kina till Mongoliet. — Till att undervisa i denna intressanta skolform kallades jag vid min ankomst till Kina. — Min trolovade började studera vid en språkskola.

Rövaröverfall

Allt gick planenligt på skolan fram till söndagen den 19 november. Det var min tur att predika vid gudstjänsten. Men därav blev intet. En kines kom springande — med andan i halsen — och ropade: "t'u-fei lai-liao", rövarna kommer! Banditer var på väg upp mot berget, från dess södra sida — för att infånga oss utlänningar. Avsikten var, att utkräva en större penningsumma — några tusen kronor — för varje vuxen och varje barn, som de kunde uppbringa. Sådant hade hänt upprepade gånger i bergstrakterna — men inte på Kikung, som betraktades som ett halvt internationellt område. — En missionär, som inte blivit "utlöst" i tid, hade fått sätta livet till. Vad skulle nu hända med våra skolbarn?

Vi hjälptes åt att packa samman det allra viktigaste för flykt. Mag. Lindskog och jag skyndade i förväg med de minsta barnen. Vi tog oss fram på en slingrande stig, utefter bergets nordsida, ned mot en järnvägsstation vid Peking—Hankow-banan. Det blev en vandring på 6—7 km.

Mörkret började falla. Mag. Lindskog gick främst, lysande oss med en stallykta. Småttingarna höll varandra i händerna — i en lång kedja. Jag gick sist för att kontrollera, att alla kom med, och att ingen ramlade ned i något av de branta stup, som kantade vägen. Men Gud höll sin skyddande hand över oss. Några timmar senare var vi alla samlade vid järnvägen. Tåget skulle inkomma kl. 10 em. Men det var 12 tim. försenat! — Där satt vi nu i nattens mörker, omkring 70 svenskar och väntade — och bad. Småbarnen somnade. Vi vuxna vakade. När som helst kunde rövarhopen hinna ifatt oss. — Kl. 10 följande dag anlände expressen och förde oss till säkerhet i Hankow. — På missionärshemmen där lyckades vi inte få sovplatser för oss alla, utan måste tränga ihop oss, flera i varje säng. Tre pojkar sov med mig i *en* bädd. — Vi tackade Gud för den underbara räddning, vi upplevat.

Den döende mannen på sophögen

Efter nyåret kunde realskolan börja sin vårtermin. — På sommaren företog jag en resa till mina föräldrars hem i provinsen Shensi, 70 svenska mils färd på tåg, över floder, på "mulbår" och i åsnekärra, 6 dygns resa. — En dag passerade vi en by och fick se en döende man ligga på sophögen utanför bymuren. Jag blev upprörd. *Hur kunde man* tillåta något sådant? Jo, en kringvandrande tiggare som han, som inte hade någon släkt i trakten, kunde inte tillåtas dö i något hus inne i byn, ty då kunde mannen, efter sin död, hämnas genom sin ande. Därför ansågs det säkrast, att han fick dö utanför muren, så att anden inte skulle hitta in i byn. — Mannen låg där ytterligt kraftlös. Hans fingrar rör-

de sig fumligt över ansiktet — men nådde inte de flugor, som bokstavligen kröp ut och in genom hans näsa och halvöppna mun. — Vi såg till, att flugorna inte skulle pina den sanslösa mannen under hans sista stunder. Därefter kom "ordningspolisen" och grävde ned honom.

Bröllopsbesvär

Efter tre terminer vid Svenska skolan, kallades jag till lärare vid missionens folkskoleseminarium i Yuncheng, Shansi. Mitt första år ägnades mest åt språkstudier. Den 3 oktober skulle vårt bröllop stå på mina föräldrars missionsstation, Ho-yang, på andra sidan Gula floden. — Men vårt tidsschema kunde inte följas. Först blev bruden sjuk, bröllopet måste uppskjutas till den 16 oktober. Därpå fördröjdes vigseln ytterligare av vädrets makter och Gula flodens vredesutbrott. Vår vigselförrättare, pastor Sandberg — den ende av våra präster som ägde rätt att viga svenskar i Kina — försenades av flodöversvämningen. Han telegraferade, att vi kunde vänta honom omkring den 3 november. Detta *dröjsmål omkastade alla planer* för våra svenska bröllopsgäster. De flesta vände om hem till sitt arbete. Men de hundratals kinesiska kristna, som skänkt en bröllopsgåva, ville inte avstå från att bese vigseln och äväta bröllopsmiddag. De anlände i grupper till bröllopsgården, vände hemåt efter ett par dagar — och kom åter. En sådan resandeström hade vi aldrig förut upplevat. Det blev en dyrbar affär, att hålla dem med kost (ibland också logi). Men våra morgon- och aftonböner i kapellet var livligt besökta. Och samtalen gällde inte enbart de jordiska bekymren.

Kinesernas gåva var storartad: en karmosinröd bonad, 2.40 m hög, 1.40 bred, inköpt från textilexperter i Hang-chow, S. om Shanghai. Konstförfarna händer hade broderat: överst symbolerna för Långt liv, Visdom och Lycka, på sidofälten "De åtta odödliga"; nedtill en stiliserad hjort och fågel Fenix. Runt om lyste färgsprakande fjärilar, lyckobringande fladdermöss, enkla och dubbla lotusblomster, persikor, granatäpplen m. m.

Eftersom vi nu skulle vänta ytterligare fjorton dagar på vigselförrättaren, önskade min far utnyttja tiden för att hålla en aviserad "dopklass" i grannstaden Han-cheng. Han reste dit med de svenskar, som stannat kvar. — Fyra dagar gick, och en ny bomb föll: vigselprästen uppenbarade sig, nu tio dagar "för tidigt". Skyndsam budskickning, nya dröjsmål! — Efter sin ankomst insjuknade vår efterlängtade präst — och måste inta sängen, i hög feber. — Efter ännu några missöden kom dock det beramade bröllopet till stånd den 30 okt. 1924.

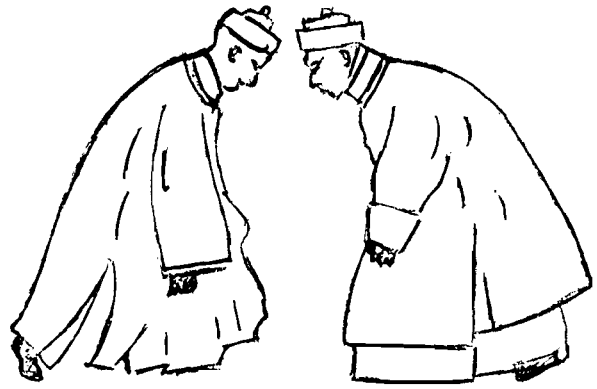

Bugande konfucianska ämbetsmän.

Kinas uråldriga "grundskola"

• Skolan i Mittens rike är urgammal och lärarna innehade en vördad ställning. Bland rikets "fyra stånd" (lärare, bönder, hantverkare, köpmän) intog de hedersplatsen.

Undervisningen på lågstadiet började med 6—7-åringar. En förmögen familj höll sig med informator för sönerna och ibland även för döttrarna. — Andra familjer kunde slå sig samman om en lärare. — Genom allmänna medel eller donationer bereddes ibland gratisskolor för mindre bemedlade, dock endast för pojkar. Flickskolor är en nyhet för senare generationer. Missionen var banbrytande på detta område.

Skollokalerna var ofta undermåliga, såvida man inte lyckades låna ett rum på ett tempelområde. Undervisningen pågick från solens uppgång till dess nedgång. — Söndagsledighet var ett okänt begrepp — före omläggningen år 1905. *Skollov* medgavs endast vid nyår och vid en del folkliga och religiösa fester. — Pedagogiska hjälpmedel var sällsynta.

Första läroboken, "San-tzu-ching", behandlade mångahanda ämnesområden. Den anses vara från 1260-talet. Alla skolpojkar hade sedan dess pluggat in dess 560 tecken och lärt sig skriva de flesta. — Någon klassindelning förekom inte, utan varje elev följde sin egen lästakt. — Eleven bestraffades även för ringa förseelser. — *Inlärandet* gick till så, att läraren ljudade tecknen, när så behövdes, dock utan att närmare förklara ordens betydelse. Gossarna satte sig och läste var och en sina stycken, alla på en gång, för full hals, i olika tonarter. Skränet från lärosalarna hördes vida omkring. Den, som skriver dessa rader, började själv i en sådan skola som 6-åring. — När man pluggat färdigt ett pensum, stegade man fram till magistern, bugade sig djupt, överlämnade läroboken till honom, vände sig helt om — och rabblade upp läxan.

Studierna fortsatte med inlärandet av bl. a. "sonliga plikter" och "tusen

tecken". Senare tog man itu med berömda klassiska skrifter som "De fyra böckerna" och — längre fram — "De fem urkunderna". Ynglingarna pluggade nu för glatta livet, ty det gällde att dokumentera sig för inträde i högre, statliga lärdomsskolor, som kunde bana väg till höga ämbetsmannaposter. Studiet i hemortens skola tog 8—12 år, beroende på elevens begåvning och flit.

Det var kostsamt att *studera* borta från hemmet. Men även en fattig pojke, som visade studietalanger, hade chansen att få utbilda sig. Problemet löstes på ett behändigt sätt. Hela släkten kunde besluta att gemensamt bekosta hans fortsatta skolgång. Man hoppades nämligen, att den unge mannen skulle uppnå höga ämbeten, så att släkten kunde få tillbaka sina utlägg — med god utdelning. Om han lyckades, tvingades ofta den nye ämbetsmannen att gripa till *mutor* — för att kunna tillfredsställa alla de krav, som släktens talrika medlemmar nu ställde på honom.

Barberare, marknadsartister, slavar och likställda var helt uteslutna från möjligheten att söka lärda meriter.

Exklusiva ämbetsexamina

HAN-dynastins kraftfulle kejsar Wu-ti (140—86 f. Kr.!) föreskrev, att konfucianska examina skulle krävas av alla för att bli ämbetsmän. — SUNG-härskarna (960—1280) påbjöd nya studieområden: medicin, juridik och matematik. — MING-kejsarna moderniserade den tidens skolväsende. — Några furstar, speciellt före och under T'ANG-perioden, influerades av *taoism* och *buddism* för sina skolprojekt. Men från 1600-talet (genom kejsar K'ang-hsi och framöver) koncentrerade man sig på *konfucianska studier,* fördelade på fyra examina. Dessa bestod till år 1905, enligt nedanstående plan.

"Hsiu-tsai-examen", B. A., ledde fram till statliga tjänster samt rätt att bära den siden-broderade ämbetsdräkten. — *"Chü-jen-examen"*, fil. mag., avlades i provinsens huvudstad. 8—9.000 av dessa magistrar brukade — efter fortsatta studier — vart 3:e år, från hela riket söka sig till Peking för att vinna doktorsgrad, *"chin-shih"*. Högst 400 av dem brukade godkännas. — Magistrar och doktorer förunnades äran att utanför sitt hems port uppsätta en tavla, som i klassiskt formade ordalag förkunnade deras meriter. — En *fjärde lärdomsgrad* kunde avläggas inför kejsaren. De mest lysande begåvningarna erhöll medlemskap i "Kejserliga Akademin", vars anor sträckte sig tillbaka till 700-talet!

De höga studierna gällde alla konfucianska klassiska verk. Dessa befrämjade förfäderskult, personlighetens fullkomning, samhällskunskap och människogemenskap; inlärandet av tusentals tecken, kalligrafi, författandet av intrikata uppsatser och välljudande poem m. m.

Kinas nyare skolväsen

Efter år 1842 infördes gradvis västerländska skolämnen, främst genom missionsskolor. Tekniska ämnen studerades vid militär utbildning etc. Först år

1903 utfärdades det dekret, som föreskrev, att moderna skolor — av alla grader — skulle upprättas. — Det konfucianska examensväsendet avskaffades år 1905. *Alla gångbara västerländska skolämnen* skulle införas på schemat.

Timantal för modersmålet, kinesiska, måste nedskäras. — *Lärarmaterialet* var i början undermåligt, men situationen förbättrades år från år. — En febril verksamhet igångsattes inom skolväsendet. Studiekommissioner besökte alla länder med rykte för framåtanda. Sverige hedrades med ett sådant besök år 1906, under ledning av vicekonung Tuan Fang. — Studenter reste till utlandet i tusental och utbildade sig i främst USA, Frankrike, Tyskland, Japan, Belgien och Storbritannien.

År 1910 rapporterades 43.000 undervisningsanstalter över landet, omdanade — så gott sig göra lät — efter västerländskt mönster. — År 1934 kunde Kinas undervisningsdepartement stoltsera med följande statistik:

174.000 grundskolor, 4—6-åriga, med 7,9 milj. elever;

2.992 "mellanskolor" (7:e till 12:e läsåret) med 614.000 elever;

41 universitet och 69 "colleges" med 44.000 studenter, varav 5.100 kvinnliga; samt 846 seminarier.

Svenska missionens i Kina seminarier i Yuncheng

SMK begynte sitt arbete i Kina år 1887 genom pionjären Erik Folke. Efter 25 år hade missionärskåren ökat till 53 personer. Tidigt öppnades folkskolor och ett seminarium, som utbildade lärare och församlingsledare. Efter några års förarbete av missionärerna Blom och Sandberg, kunde folkskolläraren, fil. kand. David Landin uppbygga något av en pedagogisk mönsterskola. Han fostrade utmärkta lärare för övningsskolan — ämnesmetodik stod högt i kurs. — Våra utexaminerade lärare blev högeligen eftersökta inom förvaltning och statligt skolväsen, men betjänade i första hand missionens egna skolor. — Seminariets rektor tjänstgjorde även som folkskolinspektör för missionens omkring 40 grundskolor. — Ett seminarium för kvinnliga elever leddes av den dugliga pedagogen Frida Prytz.

SMK:s lärarutbildning följde en *läroplan*, som i huvuddrag liknade den svenska. Det svåra kinesiska modersmålet krävde givetvis många veckotimmar. Naturvetenskapliga ämnen erhöll ett mindre timantal. Kristendomsämnet intog en särställning.

Efter nio års skolgång, "realexamen", fortsatte blivande småskollärare ytterligare ett år, folkskollärare tre.

Lärarkåren vid seminariet rekryterades i regel från våra egna färdigutbildade lärare. De dugligaste av dem fick vidare utbildning vid missions-college i andra delar av landet, Teng-hsien i Shantung och Shekow nära Hankow.

Elevmaterialet var utomordentligt gott. Det var en fröjd att undervisa dem. Seminariet erhöll under denna period kanske gräddan av vår kristna ungdom. Studiefliten var berömvärd. Den största pedagogiska svårigheten var väl den,

att få eleverna att bryta med den "gamla skolans utantill-plugg". Vi lärare sökte länka in eleverna i självständigt tänkande.

Förträffliga *läroböcker* fanns tillgängliga, för folkskola, "mellanskola" och seminarier, i alla profana ämnen. För kristendomsämnet på olika stadier anskaffades studiematerial genom samarbete mellan skilda missionssällskap

Kinesen har sedan urminnes tid ägt föreställningen om en dualistisk värld, där YANG och YIN utgöra två varandra kompletterande krafter. De representera motsatsparen manligt-kvinnligt, kraftstraghet, utgivande-mottagande, himmel-jord, dag-natt, svart-vitt etc., etc.

När dessa båda element harmoniera, uppkommer TIEN TAO, "himmelens väg, princip". — Om människan som individ anpassar sig efter denna harmoni, uppnås JEN TAO, "människans (fullkomliga) väg, princip".

Ringen omkring symbolerna betecknar VÄRLDSALLTET.

Yang och Yin har ansetts innesluta de hemlighetsfulla komponenter, som utlöst alla funktioner inom universum.

Både Konfucius och Laotse gjorde bruk av Yang-Yin-filosofin.

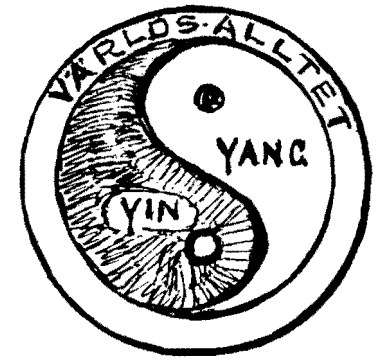

Kinesens Yang-Yin-mentalitet

År 1926 blev undertecknad seminarierektor. Vid vår läroanstalt förekom — vid sidan av den pedagogiska linjen — en 3-årig teologisk. Där undervisade bl. a. en kinesisk teol. kand., pastor K. C. Kao, samt missionärerna C. J. Bergqvist, graduerad från College i USA, och — senare — Joh. Aspberg — ett geni, som studerat 13 språk utom de nordiska, bland dem hebreiska och nytestamentlig grekiska. Han besatt grundliga kunskaper i exegetik.

Den dogmatisk-etiska undervisningen i *seminariet* hade sina problem. Kinesen ägde, sedan årtusenden, berömda filosofiska system, men han resonerade inte gärna — som västerlänningen — i strikta, logiska tankebanor. Ett av hans käraste uttryck var "ch'a-pu-to", vilket betyder "så där ungefär", "nära på". Han mjukar gärna upp problemen. Tankarna löper — medvetet eller omedvetet — i slingor eller cirklar, som i Yang-Yin-figuren (se bilden!). Han söker sig fram på en "medelväg". Den nutida store filosofen *Hu Shih* har skrivit en berömd satir över sin landsman "Herr Ungefär".

Vi européer talar gärna om dualistiska *motsättningar* som ljus och mörker, Gud och världen, himmel och jord. Kinesen i gemen tror inte på något helt gott eller något helt ont, något helt rätt eller helt orätt. Det finns alltid för honom en *"medelväg"*. Hans dualism är en *kompletterande dualism.* — Yang-Yin-figuren uppvisar *inga kantigheter — utan en cirkel.* Ljus och mörker ringlar fram i mjuka, böljande kurvor. Det ljusa fältet avsmalnar och går liksom över i det mörka. Det mörka fältet övergår i det ljusa. Tillsammans bildar de en "harmonisk enhet". Och det är just HARMONI, som är kinesens ideal, mottot för hela den världsbild, som han bygger upp omkring sig: "Harmoni med naturen". — Vi kommer att tänka på Rousseau. Själve Voltaire studerade Kungtse (Konfucius) och Laotse.

Detta sätt att avrunda, att uppmjuka, gör kinesen till *den borne diplomaten*. Missionären har till en början svårt att få ett fast grepp om honom. Kristi lära — med dess evangelium och bud — måste först omställa kinesens hela tankeliv, innan den kan vinna hans *själ*. *Dogmatisk klarhet* är nödvändig, eljest blir gränsen mellan kristendom och hednisk tro svävande. Då uppkommer den *synkretism*, som fördunklar och till sist förkväver det kristna budskapet. — Våra kristna ledare behövde en klar och distinkt bild av Bibelns lärosanningar. (Att kinesiskt tänkande — genom västerländska studiekontakter — börjat löpa i nya banor, det är en senare historia.)

Språkliga förvecklingar vid bibelöversättningar

Termen för *Gud* i den kinesiska bibeln är otillfredsställande. *Shang-ti*, som han benämnes, "härskaren där ovan", förekommer också som namn på en kinesisk höggud, som anses residera i sitt "purpurpalats i himmelens fasta punkt Polstjärnan". Shang-ti erhöll redan hos de gamla kineserna epitet som "alltings upphov, den oändlige, den evige, den allsmäktige, den allvise." Inför hans ögon utspelas hela världsdramat. En annan bibelöversättning har därför försökt med termen *shen*, "ande". Men nu är det så, att en del mytologiska andeväsen också kallas *shen*. — Att *synd* heter *tsui* blir missvisande, ty *tsui* betyder vanligen brott, som skall bestraffas inför världslig domstol. — Termen *tien* för *himmel* framkallar hos kinesen helt andra associationer än bibliska. — Ordet *helvete* stimulerar taoister till fantasier om de grymmaste och ohyggligaste pinoredskap. — Termen för *kärlek* anknyter oftast till erotik o. s. v., o. s. v. — Det är mycket svårbemästrat, att från ett gammalt kulturspråk — som kinesiskan — låna termer för att täcka kristna begrepp. Den kristne förkunnaren måste alltid vara på sin vakt, så att inte hans auditorium missuppfattar honom.

Kristen tro kontra kinesisk religion

Missionären mötte hela komplexet av *buddistiska, taoistiska, konfucianska och muhammedanska trossatser*: Läror om subtila återfödelser, om polyteism, med gudabilders mångfald, om grymt realistiska helvetes-scenerier. Man påträffade tempel i 10.000-tal och kringvandrande munkar, som lär ha funnits till ett antal av omkring en million. Deras sinnen verkade ofta förslöade, men de dirigerades av skarpsinniga, högt uppsatta hierarkiska dignitärer. — Man mötte muhammedanskt motstånd och antikristen propaganda från den moderna, sekulariserade ungdomen etc., etc. — Å andra sidan upptäckte man många positiva anknytningspunkter i detta virrvarr av trossatser. (Alla religiösa åskådningar bekämpas numera av kommunismen.)

Ännu på 1920-talet trodde folkets stora massa på oräkneliga andar, onda och goda. Dessa kunde uppträda i människogestalt eller som mytiska skepnader: varulvar, rävar (ett synnerligen omtyckt motiv), ormar etc. Genom

amuletter, "andemurar", larmande processioner och besvärjelser kunde onda andeväsen jagas på flykten. Mycket fruktade var bl. a. andar efter drunknade, efter självmördare och för brott hängda personer. De kunde väntas företa hämnderazzior bland fiender från livstiden.

Konfrontationen mellan hednisk tro och kristen var komplicerad. De bibliska begreppen måste klarläggas av missionärer och inhemska församlingstjänare. — Vi var ytterst tacksamma för att *våra seminarister*, de blivande ledarna i skola och församling, så helhjärtat engagerade sig för de kristna tankegångarna. — Dock kunde vi någon gång också hos våra elever upptäcka brist på uppriktighet. — —

På 1920-talet räknade muhammedanerna omkring 15 milj. anhängare i Kina. Konfucianismen var på stark tillbakagång bland de intellektuella — men levde kvar i folksjälen. Folkets stora massa — med sin läggning för kompromisser — godtog alla tre religionerna: Lärarna inpräglade hos eleverna sin *konfucianism;* vid begravningar och andra viktiga ceremonier utnyttjades både *taoistpräster* och *buddistmunkar*, ibland bådadera samtidigt.

Kristen etik och kinesisk sedelära

Frågorna om kristen livsföring i Kina är inte mindre invecklad än trosproblemen. Tag det centrala begreppet *samvete*. "Samvetet" fungerar inte lika ens bland svenska kristna, och ännu mindre enhetligt bland icke-kristna folk.

En kines, som på en landsväg *hittar* pengar eller andra dyrbarheter, ser sig alltid först omkring. Finner han ingen där, anser han fyndet vara hans juridiska tillhörighet. — En elev vid vårt kvinnliga seminarium misstänktes för *stöld*. Rektor Prytz frågade henne, om det var hon som stulit. Flickan nekade blankt. Saken undersöktes. Hon fick allt fler indicier emot sig och förhördes igen, men nekade. Hon inkallades ytterligare en eller två gånger. Vid sista tillfället råkade rektor Prytz använda en annan formulering vid förhöret. Hon sade, att hon var nästan säker på, att hon tagit saken. Svaret lydde: "Vet rektor, att jag tagit saken, så har jag tagit den". Men ögonblickligen därefter tillade flickan: "Men vet rektor det inte, så har jag inte gjort det." — Detta slags resonemang förefaller kuriöst och förvirrande i svenska öron. Vi argumenterar inte på detta sätt. — Flickan följde den kinesiska maximen: "Är man inte tagen på bar gärning, så är man oskyldig."

Det kinesiska samvetets säregna lagar har givit mången missionär huvudbry. — Det var ytterst svårt, att få en kinesisk kristen att hundraprocentigt övertygas av Bibelns bud. Ty själva begreppet "hundraprocentig" var helt främmande för kinesens psyke.

Inom församlingsarbetet i Kina förekommer alla kristna dygder — men också alla de försyndelser, som grasserar inom t. ex. svenska församlingar: kärlekslöshet, maktlystnad, egoism. — Ett typiskt kinesiskt drag är *bundenheten vid släktens och religionens krav*. Hur skulle t. ex. en ung kristen bära sig åt, om han av släkten tvingades att deltaga i taoistiska avgudafester, eller

gifta sig med en buddistisk flicka, som fadern utsett som "det mest fördelaktiga partiet"?

Kinesen har en oemotståndlig benägenhet för *överdrifter och överord.*

I tusen och en ting krävdes kristen etisk fostran.

Missionären kände sig ofta maktlös inför den kompakta hedniska anstormningen. Men Gud är större. Han kan frälsa den mest vidskeplige taoist, den efter fullkomlighet strävande konfucianen — och buddistmunken, som grubblar över Nirvana, paradiset, som hägrar i fjärran — efter oändliga tidsåldrar av återfödelser i djur- och människoskepnad.

T. h. Dalai Lama — jämte Panchen Lama den ledande buddistiska inkarnationen i Tibet, draperad i en förnäm ämbetsskrud med symboler för lamaistiska gudomligheter och ledare.

Lamaismen i Tibet är starkt bemängd med grotesk demontro.

Vid en storlamas död söker de ledande i riket efter en gosse, i vilken den döde lamans ande anses ha tagit boning (inkarnation). Pojken insättes i ämbetet och uppfostras i lamaismens dlla mysterier.

I våra elevers hembygder, 70—100 mil från kusten och från "moderna förhållanden"

Jordbrukarens liv var fyllt av möda: arbete på åkern, religiösa plikter, familjeomsorger, ekonomiska bekymmer, ofta höga skatter. Skyfall kunde omintetgöra skörden, torka fördärva allt som spirade och grodde. — Det var vågsamt att ta upp lån. Ockrarräntan höll sig mellan 10 och 20 %, ofta mycket högre för korttidslån. Och den som inte förmådde betala skulden, tvingades till slut att sätta hela sin arbetskraft i pant. Han blev i praktiken slav hos sin fordringsägare. Inte underligt, om utfattiga män gav sig ut på plundringståg — eller förenade sig med något rövarband.

Bristen på hygien krävde stora offer. Barndödligheten var omfattande. Moderna läkare fanns sällan att tillgå. — Mitt i sin hårda kamp för brödfödan var den enkle bonden godmodig, förnöjsam, förhoppningsfull, fylld av envis energi, konservativ, uthållig, lugn, viljestark.

En ström av vägfarande passerade vårt hem

Min hustru hade under några år — vid sidan av annat arbete — uppgiften att taga emot missionärer och andra, som gästade vår stad. Vi upplevde många berikande kontakter. Så t. ex. arkeologer på spaning efter buddistisk konst, för att finna rätta platser för utgrävningar längs "sidenvägen" genom Central-Asien. — Eller den berömde general Shang Chen, sedermera guvernör, på tillfälligt uppdrag i våra trakter. Han skulle övervaka, att inte rövarband från Shensi överskred våra gränser. — Jag hade en dag kommit hem från en lektion, då en kines kom springande med andan i halsgropen: "Den store Shang" är här och önskar avlägga visit! Knappt var detta sagt, förrän vi hörde stöveltramp från den angränsande kapellgården. In på vår lilla tomt marscherade general Shangs livvakt, ställde upp sig och skyldrade gevär. Jag kikade ut genom gardinen för att se vad som stod på. Där stod generalen i full uniform framför sin trupp.

Hur skulle man nu ta emot en så hög gäst? Han visade sig dock vara älskvärdheten själv och ville bara förvissa sig om, att allt stod väl till med svenskarna. — Senare en afton anlände han, deltog i vår aftonbön och sjöng med oss ur en engelsk hymnbok. Det blev en stor högtidsstund. Vi samtalade också om Guds rikes angelägenheter. — Generalens telegrafist medförde till staden en hypermodern radiosändare, som vi blev erbjudna att anlita vid behov, vilket vi också fick anledning att göra.

Under 1920-talet började många goda väckelsetalare resa runt landet. Vi fick besök av Marcus Cheng, uppvuxen i Sv. missionsförbundet, en benådad förkunnare. Han brukade predika två timmar i följd, tre gånger dagligen.

Och så kom en "levande gud" på vägen,

det var en av Tibets två främsta dignitärer, Panchen Lama, inkarnationen av Buddha Amitabha, "det omätliga ljuset", den lamaistiska teologins högste övervakare på jorden. — Den andre "guden" i Tibet, Dalai Lama, var även utrustad med militära befogenheter. — Dessa båda mäktiga potentater förmådde inte alltid hålla sams inbördes. På 1920-talet fördrevs Panchen Lama av sin höge gudabroder — och flydde till Peking. Han skulle ta vägen genom vår stad, Yuncheng.

Här blev det stor uppståndelse: Hur går det egentligen till att mottaga en gudom? Vilka krav kunde han ha på bostadsstandard och kost? — Man tänkte upplåta det förnämsta värdshuset i staden. Men så föll en bomb. Passagen in i staden var inte lämpad för en lamaistisk gudom, ty den drog fram genom ett portvalv, över vilket ett tempel fanns, helgat åt en helt annan religion. Taoistiska gudar tronade där uppe! Tibets höge Lama kunde inte nedlåta sig till att bokstavligen passera "under fötterna" på dessa, för honom förhatliga gudabeläten. — Man fann en utväg. Inkvartering arrangerades åt den höge gästen utanför stadsporten.

I väster syntes nu ett tätnande moln av damm utefter vägen. Den långa karavanen av fordon från Tibet närmade sig. Hela staden var i rörelse. Skolorna mötte upp med hornmusik i spetsen. Även våra kristna elever ville gärna veta, hur en levande gud tog sig ut. — En hord av gulklädda lamamunkar, av olika grader, uppvaktade sin andlige hövding.

Ett par dagar senare skulle den höge resenären färdas vidare mot Peking, nu i bil. Men lamagudens åkdon måste först byggas om. En dörr skruvades fast baktill, i stället för den från sidan. (Guden kunde nämligen inte "gå i krok", in från sidan.) Praktfulla kuddar i gult siden placerades på gudens säte. — Den förnäme mannen anlände, dragen i en åsnekärra från värdshuset. Gula, kostbara sidenmattor rullades upp framför honom. Han skred fram över dem med all den grandezza, som en hög lama kan prestera och såg varken åt höger eller vänster. Allt omkring honom tycktes vara oväsentligheter — utom värdigheten och uppdraget. Han steg "rätt fram", in i bilen, sjönk ned på de svällande sidenkuddarna och satte sig med korslagda ben så, som det anstår en buddha, händer och fingrar i rätta positioner. I denna ställning avvaktade han signalen för avfärd. Hans väntan blev lång, innan det stora följet hunnit ordna upp sig. Under tiden satt guden blick stilla. — Jag hade fattat posto i närheten av den gudomlige, för att kunna iakttaga honom. Han tycktes alldeles orörlig. Hans ande befann sig liksom i en annan tillvaro. — Ståtligheternas ståtlighet! Skada bara, att gudens sidenkuddar och ämbetsdräkt var så solkiga, av olja och smuts!

Slutligen satte sig karavanen i rörelse — mot Peking.

1927 — ett av missionens mest kritiska år i Mittens rike

År 1911 störtades den kejserliga manchu-dynastin. Revolutionären dr Sun Yat-sen utsågs till president men utträngdes snart av den kraftfulle, kejsarvänlige Yuan Shih-kai. Dr Sun ledde därefter revolutionen från Sydkina. Han utsåg två yngre politiker som medhjälpare: Chiang Kai-shek och Mao Tse-tung. Dessa båda begåvade män kämpade sida vid sida, men så småningom uppstod en allvarlig schism dem emellan. Chiang följde en moderatare, Mao en strikt marxistisk-leninistisk ideologi. År 1927 tog Chiang öppet avstånd från Mao, en brytning, som skulle få världshistoriska konsekvenser.

Under stora delar av detta sekel har Kina upplevt ett kaotiskt tillstånd. Härsklystna militärguvernörer har lagt under sig betydande landområden och beskattat folket hårt. — Från 1920-talet krävde den nationalistiska revolutionära ungdomen, att demokratisk ordning äntligen skulle förverkligas — och utlandet hålla fingrarna borta från Kina. — General Chiang Kai-shek, deras militäre chef, lyckades steg för steg underlägga sig allt större delar av landet, från söder till norr.

Under tiden spred sig en våg av oro över provins efter provins — och nådde även vår avlägsna stad. Ungdomar från Yunchengs gymnasier demonstrerade mot övervåld och utländskt förtryck. Även vi svenska missionärer blev miss-

tänkliggjorda och våra elever utskällda som "utländska hundar", eftersom de inte ville foga sig efter demonstranternas hotelser.

Vårt seminarium upplevde under år 1926 en mäktig böneväckelse. Våra unga studerande visade en ny hänförelse för den kristna insatsen. De insåg nu också bättre än förut, att vi svenskar inte var några smygande spioner för västerländska makter. Hotet mot seminariet upplöstes i intet, i motsats till svåra kravaller vid flera andra missionsskolor i riket.

Under tiden ryckte Chiangs revolutionära armé fram över landet. Missionärernas situation blev allt mera prekär. De utländska ambassaderna gav order till alla sina undersåtar att lämna det inre av Kina. En *enorm evakuering av missionärer* ägde rum. Av 8.300 missionärer (år 1926) fanns efter denna utrymning endast omkring 6 % kvar på sina stationer i inlandet. Omkring tre tusen sökte fristad i kuststäderna, för att därifrån avvakta möjligheten att få återvända till arbetet. Omkring hälften av missionärskåren var på väg till — eller befann sig redan i — hemländerna.

I april 1927 kom uppbrottsorder till oss svenskar från vår beskickning i Peking. *Seminariet måste läggas ned.* — Missionsarbetet i övrigt överlämnades till våra kinesiska ledare. Dessa påtog sig ansvaret med nit och klokhet — under bön om Guds ledning. - - Alla våra missionärer, utom två, förflyttade sig till Peking.

Peking, ett 3000-årigt stadsområde, en furste- och kejsarmetropol med många välklingande namn, uppbyggd och raserad många gånger (1—6) av nya härskare. Stad 1, 2 och 3 följde på varann från omkr. 1100 f. Kr. till 1100-talet e. Kr. — Stad 4 (mellan pilarna å bilden, 4) reste sig på 1150-talet med ett palats, glänsande av guld. En enda bjälke skall ha kostat 20.000 dollar. 1.200.000 man slavade på bygget, tusentals av dem omkom av umbäranden. Djingis khans vilda mongoler skövlade staden år 1215. — Mongolkejsarna konstruerade stad 5 (mellan pilarna, 5), i slutet av 1200-talet, kallad Khanbalik. — Den nuvarande staden (dubbla linjer) uppfördes av Ming-kejsarna i slutet av 1300-talet. De tillbyggde år 1564 "en södra del", "Kinesstaden".

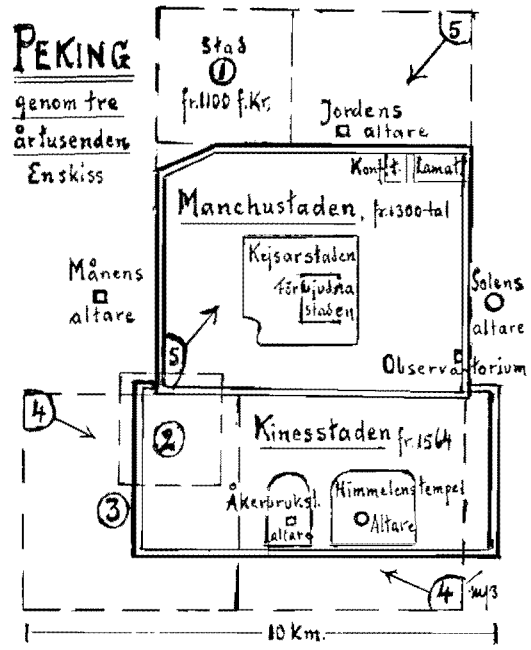

Peking — huvudstad genom många sekler

Före vår tideräknings början var landet uppdelat i tidvis tusen småstater med var sin huvudstad. Efter det jättestora rikets uppkomst år 221 f. Kr. byggde ofta varje dynasti sin egen rikshuvudstad. De mest ryktbara var Hsi-an (Ch'ang-an), Lo-yang, Kai-feng och Nan-king. Från år 1421 blev det nuvarande stadsområdet i Peking definitivt Kinas rikshuvudstad fram till våra dagar — med ett undantag för åren 1928—49.

Det var en säregen upplevelse att under läsåret 1927—28 vara lärare i Peking: att få beundra stadens kvardröjande monumentala prakt — men också få bevittna dess mörka sidor.

Norra staden, "Manchustaden", omges av en *mur* på 24 km längd, 13 m hög och upptill så bred, att tre ekipage lätteligen kan drivas fram sida vid sida. I sydöstra hörnet av manchustaden låg det exklusiva *observatoriet* från 1200-talet, upprättat under ledning av katolska vetenskapsmän. — Nio magnifika *portar* — liknande befästningsverk — ledde ut ur staden. Tre av dem förde till *"Södra staden"*, *den s. k. Kinesstaden*; som var omgärdad av en 7 m hög mur av 16 km längd och försedd med ytterligare sju portar.

I Manchustadens centrum låg inramad av egen mur — *"Kejsarstaden"*, avsedd för hovpersonal och uppvaktning, kasern för livvakten, ett imponerande

bibliotek m. m. — Mitt i Kejsarstaden reste sig den arkitektoniskt fulländade *"Förbjudna staden"* med de kejserliga palatsen, tronsalar och audienshallar. Dessa praktbyggnader var under kejsartiden luxuöst inredda med ovärderliga konstskatter i porslin, lackarbeten, sidenvävnader, kostbara antika målningar, bronser, silverpjäser, guldföremål och ädla stenar. — Många av dessa dyrgripar är skingrade.

Peking — de tusen templens stad

Enligt Peking-polisens uppgifter (år 1917) fanns 936 tempel, kloster och förfädernehallar: 473 buddistiska, 387 taotiska och 76 konfucianska. Därtill kom 39 muhammedanska moskéer samt protestantiska och katolska gudstjänstlokaler.

Estetiskt tilltalande var *Himmelens tempel* i Södra staden med ett imponerande *altare,* under bar himmel, där kejsarna genom århundraden offrat till "Himmelen". (Se bild och text till artikel I) — Nära intill låg *Åkerbrukets tempel.* Kejsaren skulle varje vår besöka denna helgedom, offra till Äringens gudom och egenhändigt plöja den första fåran i åkern, som tecken till att vårbruket kunde börja.

Himmelens altare — med sin skönt utformade terrass — var alltså beläget söder om Manchustaden. Vid dess motpol, norr om staden, höjde sig *Jordens altare.* Symmetriskt utplacerade fann man utanför östra stadsporten ett *"Solens altare"* och utanför den västra porten ett *altare till Månen.*

I Pekings nordöstra del låg det ståtliga *konfucianska huvudtemplet* med ärevördiga förfädernetavlor i praktfulla, luftiga tempelhallar. De klassiska skrifterna fanns inhuggna i manshöga stentavlor. Inga avgudabeläten störde den konfucianska friden.

Öster därom fanns det mångbundraåriga *Lamatemplet,* lamaismens största i Kina. Området var rymligt tilltaget med många huslängor och öppna gårdsplaner. På en av dessa utfördes den årliga "djävulsdansen" inför en mångtusenhövdad nyfiken skara. De onda andarna skulle fördrivas. — Ständiga böner uppsändes till lamaismens "gudavärld". Hela klostret genljöd av detta monotona mummel. — Runt om i byggnaderna såg man framställningar av Buddha och hans reinkarnationer av olika grader, tronande på upphöjda taburetter. Deras anletsdrag var oftast indiska (ariska). Å andra sidan uppfylldes andra delar av huskomplexen av groteska, vidunderliga demoniska typer. — *En sidobyggnad var spärrad* för ovidkommande genom flera låsanordningar, men en "välvillig" munk dök fram om hörnet och erbjöd sig låsa upp för oss. Och vad fick vi bevittna? Jo, det mest egenartade i lamaistisk mystik: kärlekskscener mellan skyddsgudar, boddhisattvas och demoner, och kvinnliga "energier", s. k. sakti. De var framställda par om par i extatisk omfamning. En remarkabel bild av lamaismens sensuella gudsföreställning.

Peking var alltså uppfyllt av tempel av de mest skilda slag. Ännu ett tempelbesök får bilda avslutningen av detta kapitel, om vilket volymer kunde skrivas.

— Vi råkade en dag se en portal, över vilken stod *"De aderton helvetenas tempel".* — Vi steg in i detta taoistiska hus, en fasansfull boning. I aderton avdelningar ville man åskådligt visa, hur förbrytare av olika slag straffas. Där blottades en ohygglig rad av skräckscener. För brottslingar följer automatiskt något av dessa straff efter döden. Man såg t. ex. hur en man sågades ihjäl av två onda andar. En annan brottsling tvingades gå fram över en gård, övertäckt av vassa dolkspetsar. Blodet rann i strömmar om mannens ben.

Förf. frågade några icke-kristna kineser med västerländsk utbildning, vad de tänkte om dylika helvetesscener. "Det är bara symboliska framställningar", menade de. "Även Ni i Europa har ju i edra kyrkor många bilder — och från medeltiden härstammande helvetesskildringar." Därmed var inte frågan utagerad. Men den kräver eftertanke. Missionären har dock ett oöverträffat frälsningsbudskap att förmedla.

Peking — ett vittfamnande socialt problem

Peking med sina 811.000 inv. (år 1917) gav liksom i ett nötskal ett tvärsnitt av situationen i landets större städer.

Skolväsendet rapporterade 350 grundskolor och 86 högre läroanstalter, därav 11 seminarier, 27 colleges och 7 universitet. — Den s. k. *"Renässansrörelsen"* — med filosofen Hu Shih som en av förgrundsfigurerna, rekommenderade studier av bl. a. Marx och Lenin, zoologen Haeckel, filosoferna J. Dewey, W. James och Bertrand Russel samt Leo Tolstoy.

Ett skriande armod dolde sig bakom många fina kulisser och smutsiga gränder. Till de *fattiga* räknades 31.000 personer i staden, som "mycket fattiga" 65.000. "När en kines säger om en annan kines, att han är fattig, då är han verkligen fattig". — Endast åtta *ålderdomshem* existerade och två *barnhem. Sjukvården* var mycket eftersatt. (Här upptogs inte det sociala arbete som missionerna utförde). — 18.000 *rickshamän* utförde ett omänskligt tungt arbete. — *Polisen,* 10.000 man, grep under året 25.000 brottslingar, trots att den sökte undvika att arrestera folk, om försummelsen kunde klaras upp på platsen. Tre tusen straffade var under 11 år. — Fyra s. k. "mönsterfängelser" var etablerade i Peking. De var inte av europeisk standard! I ett av dem fanns i samlingssalen bilder av Kristus, Laotse, Konfucius, Muhammed tillsammans med — den engelske fångvårdsreformatorn John Howard! — Peking registrerade 3.135 *prostituerade* och 372 bordeller. *Månggifte* förekom bland 80 % av högre ämbetsmän, ofta med harem om 5—10 bihustrur. En av ämbetsmännen köpte en konkubin varje månad. Tyvärr utbjöd sig också europeiska "glädjeflickor" på Pekings gator. (Enligt Gamble: "Peking — en social undersökning".)

Smuts och damm mötte överallt besökaren, här som på andra håll. (Den hygieniska standarden lär dock numera vara mycket god.)

Författaren med en grupp elever vid Peking Academy.

Peking — ett gammalt missionscentrum

Rom.katolsk mission vann insteg här från omkring år 1300. — *Grek.katolsk mission* begynte på 1680-talet men tog fart först kring början av innevarande sekel.

Möjlighet för *evangelisk mission* öppnades på 1860-talet. Fr. o. m. år 1915 uppkom "självständiga församlingar", med enbart kinesiska ledare.

Ett omfattande pedagogiskt, medicinskt och socialt arbete var i gång: läroanstalter, sjukhus, ålderdomshem, barnhem etc. Rockefeller Foundation understödde ett magnifikt sjukhus, som kostat sju millioner gulddollar, kallat "Gröna staden" av dess i grönt skimrande glaserade taktegel. Kinesiska läkare och sjuksköterskor utbildades här. De skulle koncentrera sig på östasiatiska sjukdomar.

Väckelsen i Peking Academy

Vi svenskar, som ofrivilligt hamnat i huvudstaden, fann där rika tillfällen till aktivitet, till själavård inom skilda institutioner. Förf. undervisade i teol. sektionen vid Peking Academy i bl. a. ämnet "Tillämpad psykologi", allt på kinesiska. Eftersom facktermer ännu inte var officiellt fastställda i detta relativt nya ämne, måste vi lärare bruka speciallexikon för att erhålla gångbara ord för begrepp som hallucination, intelligensmätning, djuppsykologi etc.

I Peking vistades den gudabenådade norska missionären och lärarinnan Marie Monsen, en sann Herrens profetissa — med ett allvarligt budskap om de centrala huvudbegreppen Synd och Nåd. Hon hade med åren blivit allt mer brukad av Gud i själavårdsarbete. Rektor Felt vid Peking Academy bad henne hålla

morgon- och aftonböner där. Detta blev inledningen till en djupgående väckelse.

Inför M. Monsens rannsakande ord började studenterna i detta kristna College upptäcka, att de var i behov av en mer genomgripande överlåtelse åt Gud. — Dag efter dag verkade Guds mäktiga, pånyttfödande och helgande Ande. Där förekom inga överdrivna känsloyttringar. Nästan hela studentgruppen upplevde en gudomlig förvandling av trosliv och levnadsstil, något som satte spår efter sig under år, som följde.

En dödsdömd förbrytare eskorteras

En dag mötte förf. en exekutionspluton. En "råbarkad bandit och mördare" satt på en flakvagn, bevakad av polis. — En egenartad välvilja visades den dödsdömde av gatans affärsmän. Varje föremål, som han pekade på, bar de fram till honom som gåva: cigaretter, persikor, läckra kakor m. m. Det var kanske en skyddsåtgärd från deras sida, för att inte den dödes ande — efter avrättningen — skulle trakassera dem. — Det var hjärtskärande att bevittna, hur mannen fördes meter för meter närmare döden, utan att man kunde vara honom till hjälp. En stund senare var han avlivad utanför stadsporten.

Guvernörens unga söner

En f. d. guvernör i Honanprovinsen önskade undervisning i engelska för två av sina söner, 10 resp. 11 år gamla. Det blev min uppgift 2 tim. varje morgon. Pojkarnas kineslärare var alltid närvarande, likaså guvernörens fru, som lyssnade med spänt intresse.

Framåt vårsidan bjöd hon min hustru, mig och våra två barn, Sten och Solveig, på en festmåltid. Vi hämtades i en pampig bil. Två livréklädda män satt i framsätet. Två livvakter stod på fotstöden utanför dörrarna och höll sig fast i ett par handtag; på ryggen gevär med påskruvade bajonetter! Färden genom staden gick med svindlande fart. Chauffören tutade som om det varit brandkåren — för att skrämma bort tröga dragdjur och fårskockar från gatans mitt.

Guvernörens söner var — dagen till ära — iklädda löjtnantsuniformer! — Mitt under festen anlände guvernören själv. När han hörde, att vår mission arbetade i Honan, där han själv varit högste chef, ville han veta, hur läget var för oss. (Han hade blivit intresserad av missionärernas verksamhet. En missionsläkare hade botat hans äldre son från en livsfarlig sjukdom.) — Jag tänkte just berätta för honom om en fruktad rövarhövding Y, som härjat i våra trakter och började — intet ont anande — med orden: "Där var en viss rövarhövding Y." Mer hann jag inte få fram, förrän guvernören avbröt mig: *"Det var min överste!"* — Jag ryckte till. Kalla kårar strömmade utefter min rygg. Hur skulle

vi nu avrunda vårt samtal? — Ett par minuter senare lämnade guvernören rummet, artigt bugande. (Det förekom under dessa oroliga år, att militärguvernörer engagerade durkdrivna rövarhövdingar i sina arméer.)

Många år senare, 1942, tjänstgjorde förf. vid en högmässa i Drottningholms kapell och blev inbjuden till konung Gustaf på lunch på slottet. Konungen önskade höra om Kina. Jag berättade om kejsarpalats, om missionens arbete och råkade nämna händelsen med guvernören och hans "överste". Då brast kungen ut i hjärtligt skratt. Han förstod finessen och uppskattade historien till dess fulla värde.

Peking — Sibirien — Ryssland — Finland — Sverige

Peking Academy anhöll hos vår missions ledning, att jag skulle bli kvar som lärare. Det blev i stället Sverige-semester.

Våren 1928 var inne. Inbördeskriget kom åter i full gång. I slutet av maj hade sydarmén avancerat så långt, att den hotade Peking. Den dag, då vår lilla familj skulle avresa, var det full panik vid järnvägsstationen. Manchuriska officerare fruktade att Peking skulle stormas — och sände i hast sina familjer till Manchuriet. Expresståget var till bristningsgränsen fyllt av uppskrämda officersfruar, ammor och barn. De satt hopträngda på alla säten i tåget, på säckar, madrasser och uppe på hyllorna. Min hustru och jag hade ingen chans att få tag i någon sittplats. Där stod vi med våra barn, inklämda mellan kineser som packade sillar. Jag höll lilla Solveig, åtta månader, i famnen, medan tåget ångade fram över Hopei-slätten. Min hustru fick omsider halvsitta på kanten av en bänk. — Följande dag blev det bättre med utrymmet. Officersfruarna hade undkommit faran. — Peking kapitulerade senare.

Expressen susade fram över Sibiriens karga stäpper, genom milsvida barrskogar och vårfriska björkdungar, förbi mäktiga industricentra och över brusande floder. Efter åtta dagar nådde vi Moskva, där förf. besåg Kreml, Leninmausoléet, Stora torget m. m. — med en välvillig rysk universitetsrektor som ciceron. — Vi passerade Finland och gled in i den sommarglittrande, sagolikt sköna svenska skärgården, förbi stränder, där jag som pojke tumlat om i vågornas ystra lek.

Lärare och elever vid teologiska seminariet, Shekow, Hankow, 1936.

Sverige—Genua—Kina och reskamraten Bosshardt

Efter 2½ år i Sverige med studier, examina, prästvigning och vidsträckta resor i missionens ärenden, inte minst inom KFUM, gick färden åter mot Mittens rike, i febr. 1931. — Jag skulle där ute inte mer få återse min vördade far Robert. Han hade våren 1930 fått sluta sin 38-åriga missionärsbana. Min mor Dagny hade återvänt till Sverige ensam, men med en smittsam och stark tro på Guds påtagliga närvaro i liv och i död. — Tre av mina yngre syskon, Dagny-Edla, Martin och Vilhelm hade — även de — nu inträtt i missionens tjänst.

Från Genua fick vi ressällskap med min studiekamrat från London, missionär Alfr. Bosshardt, som tre år senare tillfångatogs av kommunister. Han skulle få bevittna, hur Röda armén konfiskerade jord och gods från förmögna kineser och fördelade till en oräknelig skara av fattiga. Dessa åtgärder var givetvis välkomna bland utarmade människor. — Förmögna män, som motsatte sig kommunismens reformer, likviderades, ofta genom offentliga avrättningar, som även Bosshardt tvingades åse. Månad ut och månad in måste han följa Röda arméns förflyttningar, uppför bergkammar och ned i dalgångar, alltid väl bevakad. Han insjuknade i lunginflammation och reumatisk värk och led ofta brist på mat. Han beskylldes för politiska stämplingar mot Kina, blev slagen med spön och hotades upprepade gånger med avrättning. Efter ett och ett halvt år var han så utmärglad och fysiskt nedbruten, att han släpptes fri. I sin bok "Den skyddande handen" har han skildrat sin fångenskapstid men också vittnat om Guds påtagliga närvaro och hjälp i all nöd och allt lidande.

En av Kinas våldsammaste översvämningar i modern tid

I juni 1931 föddes vår son Rolf i Peking. Samma sommar hemsöktes Kina

av en ohygglig översvämning kring Yangtse-floden. Ett bördigt jordbruksområde om 108.000 km² spolierades. Flera miljoner människor blev hemlösa. Döda människokroppar i tusental flöt omkring i det förpestade vattnet, tillsammans med kadaver av åsnor, hundar och kattor. Farsoter grasserade. Inte sedan år 1868 hade något liknande inträffat.

Vi européer tycker — med all rätt — att vattenkatastroferna i t. ex. Holland är ohyggliga. Men i Kina översvämmades ett område, stort som tre gånger hela Holland. Mission, stat och ideella organisationer utförde stordåd för att lindra nöden. Men vad förslog det? Och i Europa vaknade man aldrig upp över situationens allvar.

Farsoter, översvämningar eller torka hemsökte någon gång också SMK:s arbetsfält. Och nödåtgärder måste sättas in. Jag skulle en gång utdela penningmedel åt en stor skara flyktingar utanför vår port. De var uthungrade och kastade sig över mig och mina pengar, så att de nästan slet sönder kläderna för mig.

Seminariet i Yuncheng åter i funktion. En ny konstitution

Årskonferensen 1931 utsåg mig till t. f. kassaförvaltare för fältet. Följande år erhöll jag assistans i "kassan" och kunde, på konferensens uppdrag, åter öppna seminariet - men nu endast med teologisk linje. Enligt en ny kinesisk förordning skulle lärarseminarier handhas av staten själv. — Kvinnliga seminariet befann sig i samma situation. — I Tali, Shensi, utbildade den dugliga och energiska lärarinnan Ingeborg Ackzell bibelkvinnor med pedagogisk träning.

Efter den riksomfattande omvälvningen 1927—28 koncentrerade sig all förutseende mission på att fostra fram infödda kristna ledare. Seminariets huvuduppgift blev att inrikta kineserna på att de själva — i en snar framtid — måste överta hela förvaltningen av det kristna arbetet: evangelisation, diakoni, kyrkobildning, ekonomi. Och på alla missionsstationer sökte de enskilda missionärerna inprägla dessa idéer, under samtal och bön. — En *konstitution för den kinesiska kyrkan* utarbetades, genom Erik Folke, ordf. Aug. Berg och — inte minst — under Carl Bloms ordförandeskap. Långsamt, steg för steg, byggdes denna reform upp. Det som mest bekymrade våra kineser var, hur de skulle kunna klara ekonomin på egen hand, utan missionens stöd. (Se Blom, Bergqvist, Aspberg i SMK:s 50- och 60-årsskrifter.)

Väckelsetalare av skilda slag

På 1930-talet uppträdde i Kina en ny typ av kringresande talare, som — på eget bevåg — missionerade i sina hembygder. En del var präglade av sant kristet patos och spred en fläkt av himmel omkring sig. Andra urartade till oroselement med splittringstendenser. En andlig skolning hade varit behövlig. — Den kinesiska pastorn i Yuncheng inbjöd en höst ett par riksbekanta

"väckelsetalare" från Shanghai. Nu upplevde hans församling en helt ny typ av predikan, med översvallande hänförelse och — extas. Gamla Testamentets berättelser, t. ex. den om "syndafloden" och dess förödande härjningar, framställdes med dramatisk inlevelse. Texten om "Köttets gärningar och Andens frukt" (Gal. 5) åskådliggjordes med samma effektfulla verkan. Många åhörare mottog andliga intryck av bestående värde, andra erfor endast ett känslorus.

Shekow lutherska prästseminarium — ett andligt centrum

De förenade lutherska missionerna i Kina hade gemensamt byggt detta College i Centralkina. Hösten 1935 fick jag min tjänstgöring där. Samma höst utbröt en djupgående väckelse. Också den kringliggande landsbygden berördes. Talaren, prästen Liu, var en andefylld man med ett märgfyllt budskap. Märkliga ting hände. Djupt fallna män och kvinnor bekände synd och upplevde helande förlåtelse och frid inför Kristi försoningsgärning. Kristna ledare fick en fördjupad bibelsyn och större ansvar i sin gärning. Eleverna vid seminariet erhöll nya impulser till frimodig tjänst för Gud. Väckelsen famnade vida, ut över ett flertal provinser i centrala Kina. (Se rektor Carlberg: "Kina i väckelse.")

Teologiska seminariet hade sju lärare (med var sitt teologiska ämne) och ett femtiotal elever, några från SMK. Som inträdesfordran för den fullständiga 4-åriga kursen gällde studentexamen. — Lärarna undervisade, författade läroböcker och översatte kristen litteratur. Ett större engelsk-kinesiskt teologiskt lexikon skulle utarbetas. Jag fick på min lott "pedagogiska termer" och "nordisk kyrkohistoria", varvid det bl. a. gällde att anskaffa kinesiska namn (tecken) åt personligheter inom nordisk kyrkohistoria, från Ansgar till Brilioth. (Man arbetade med kineslärares hjälp.)

En makaber hustruhandel och en engelsk ädling

Fru Wang hade ett säreget förflutet. Ingift i en förmögen släkt, fann hon snart, att männen var omåttligt begivna på hasardspel och opium. Hetsiga gräl, juridiska förvecklingar och ekonomisk utarmning följde. Fullständigt ruinerade började de t. o. m. sälja sina hustrur och barn. Turen kom till fru Wang. En kvinnomäklare gjorde sig goda affärer på henne och hennes son. Pojken såldes i smyg av mäklaren, trots att fru Wang bestormat honom att inte skilja sonen från henne. Hon själv fördes långt bort från hemmet och avyttrades till en handlare i vår stad. Så kom hon i vår tjänst som "barnjungfru". Hela sin lön måste hon avstå till sin nye man. — Fru Wang var oss mycket tillgiven. När vi skulle lämna Kina, begärde hon att få behålla vår yngste son Roy, 2 år. "Frun har ju tre söner, jag ingen!" vädjade hon. Hon skulle vårda Roy på det mest föredömliga sätt, tills vi kom åter till Kina. — Det som gladde oss mest var, att hon utvecklades till en god kristen. — —

En dag år 1936 upptäckte jag på landsvägen utanför prästseminariet en engelsman, som bar ett högt standar, på vilket stod i prydligt formade kinestecken: "SÅ ÄLSKADE GUD VÄRLDEN, ATT HAN UTGAV SIN ENFÖDDE SON, PÅ DET ATT VAR OCH EN SOM TROR PÅ HONOM ICKE SKALL FÖRGÅS UTAN HAVA EVIGT LIV." Ett centralt kristet budskap, den s. k. Lilla Bibeln. — Banérbäraren var ingen missionär vilken som helst. Det var Sir Montagu Beauchamp, ägare till magnifika jordagods i Storbritannien. Han hade hört till den berömda grupp studenter från Cambridge, som på 1880-talet offrat sina liv för Kina. Nu var han åldrad och fårad i dragen. Men på Jesu enkla vis vandrade han omkring på vägar och stigar för att inbjuda människor till Guds himmelska gästabud. — Man kände sig oändligt liten och obetydlig inför denne engelske ädlings kallelsetrohet och nitälskan.

Uppbrott och hemresa från Mittens rike

Ett hjärtbesvär, som jag ådragit mig, krävde behandling i Sverige. Våren 1937 begynte vår lilla familj hemresan.

I Shanghai upplevde jag några pedagogiska högtidsdagar på en årskonferens för Kinas kristna universitet och College. Tolv ryktbara högskolerektorer, de flesta kinesiska, förde initierade överläggningar om sina läroanstalters problematik: målsättning, lärarrekrytering, ekonomi m. m. Elevtillgången var då ännu god. — Egentligen borde all mission runt jorden ha satsat betydligt mer på *utbildning av "infödda ledare"*. Då hade säkerligen missionsverket uppvisat en snabbare utveckling. Men — det är *inte enbart kunskap*, som avgör kristendomens framtid. Det gäller främst en sant biblisk förankring, förenad med en verklig upplevelse av Guds Andes troskapande, helgande och stärkande krafter. Och detta uppnås endast i bönens högskola. Många gånger har detta väsentliga saknats inom skolvärlden. Synkretism och sekularisering har spolierat mycket av andligt värde. —

Den tyska ångaren förde oss bort från Mittens rike. Under femton år hade vi — av nåd — fått vara två små kuggar i Guds stora maskineri — två, bland mångtusen andra i denna rikt facetterade gula värld.

Komna till italienska farvatten, skulle passagerarna en dag registreras — med samling i I:a klass. Jag satte mig på en ledig stol, intill en förnämlig soffa, trots att en hög romersk prelat tronade där. Till min oförställda häpnad fann jag, att mannen var ingen mindre än påvens statssekreterare, kardinal Pacelli, två år senare själv påve, Pius XII. Tankarna virvlade runt — kring glansfulla renässansfurstar, kring Luther och Rom. Jag hade nyligen som lärare i kyrkohistoria sysslat med dessa problem.

EPILOG

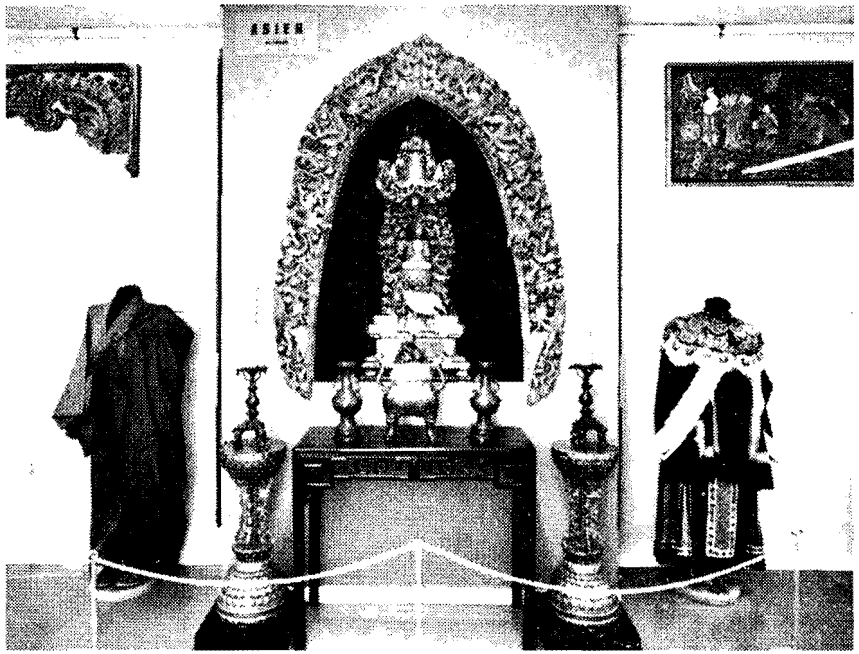

Från Kina-avdelningen, Missionsmuseet, Jönköping.
Buddafigur, offerkärl, munkkåpa, kvinnodräkt m. m.
Foto: Stig Ljung, Reklamfoto, Jönköping.

Nya missionsuppgifter — i Sverige

Efter två år av läkarvård och konvalescens, var jag tacksam att få starta livet liksom på nytt. Ett anbud från Sv. kyrkans mission, att bli dess arbetare på Kina-fältet, måste tyvärr vid denna tidpunkt avböjas. Det blev i stället lärar- och rektorsuppdrag å Johannelunds teologiska institut, EFS, under sju år. Vi utbildade bl. a. missionärer för Afrika och Indien, en synnerligen intressant kristligt pedagogisk gärning. — Efter denna period följde femton år inom Växjö stift, Hagshult, Jönköping och Åkers pastorat. I Jönköping öppnade sig, helt oväntat, *nya missionsperspektiv.* Länsmuseet önskade, i sin ståtliga nybyggnad, inrätta en missionsavdelning och erbjöd ett utrymme om 120 m² — en storstilad gåva till missionen.

Här fordrades en omfattande organisation. Det föll på min lott att vara huvudansvarig för planering, dirigering och en världsvid korrespondens för att anskaffa materiel. Där fanns inte något enda föremål av musealt värde att

börja med. Allt måste byggas upp från grunden. — Landsantikvarie G. Svanström kontrollerade och arrangerade objekten. En styrelse tillsattes med författaren som ordf., missionssekr. A. Almqvist, kyrkoherde Y. Bredin och missionsforskaren O. Thulin m. fl. Framstående missionsmän engagerades för specialuppgifter: prof. B. Sundkler, docent C. G. Diehl (båda senare missionsbiskopar), teol. dokt. S. Estborn (Indien), missionsläkare G. Palmaer, missionärerna fil. dokt. Efraim Andersson, etnografen Bertil Söderberg (Afrika) och fil. kand. C. J. Bergqvist (Kina) m. fl. Jönköpings-Posten propagerade för uppgiften. Dir. G. O. Gerdner ledde penninginsamlingar. Missionärer och andra försåg oss med etnografika. Efter fyra års intensivt arbete kunde missionsmuseet invigas, av landshövding O. Ekblom, i jan. 1957. — Museet består av tre rum. Det första visar *missionsintressets uppkomst* i länet; det andra *etnografika* (gudabilder, kultföremål m. m.) från Asien och Afrika; det tredje demonstrerar *missionens arbetsformer:* evangelisation och kyrkobildning, skolverksamhet, sjukvård, sociala insatser m. m. — - -

Våra barn fascinerades av missionsperspektivet: Sten, Solveig och Rolf ha tjänstgjort som ingenjör resp. lärare inom Sv. kyrkans mission i Tanzania och Rhodesia.

KINA — efter 1937. Mao Tse-tung införde år 1949 Folkrepublik, en marxistisk-leninistisk kommunism — i kinesisk tappning, antikristlig, och allmänt ateistisk. Jämlikhet skall införas och fattigdom avvecklas. Allt i samhälle och familjeliv skall underordnas staten och partiet. Maos Kina önskar bli ledare av världsrevolutionen.

Sedan år 1966 pågår en öppen inrepolitisk dragkamp mellan Mao — sedan 1959 1:e partisekr. — - och anhängare till presidenten Liu Shao-chi, som lanserar en moderatare socialistisk linje. Striden är ännu — april 1968 — ej avgjord, men blir av världsomfattande betydelse. Kina stängdes år 1950 för kristen mission. Kristen aktivitet fortsätter, men decimerad och motarbetad. — —

Världsmissionen söker trogna förebedjare i hemländerna — och nya, Gud hängivna krafter, för missionsfälten.

PRIS KR. 9: (inkl. oms)

I distribution genom

Svenska Missionen i Kina och Japan,
Drottningg. 55 3 tr. 111 21 STOCKHOLM C

och genom R. M. Berglund, Stabby allé 21,
752 29 UPPSALA 2, postgiron 705 59